

เลขที่ ๓๑๓

เลขที่ ๘๙๕-๙๑๑๒
พ. ๒๒๔ ๖๖๔

เลขที่ ๖๕๓๐ ๕/๖

คำนำ

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องไชยเชษฐาที่พิมพ์
ในเล่มนี้ ความตามอย่างการเล่นละครกันแพร่
หลายในพื้นเมือง เป็นหนังสือ ๓ เล่มสมุดไทย
แต่บทละครเรื่องเดียวกันนี้มีอีกความ ๑ เป็น
หนังสือ ๔ เล่มสมุดไทย ว่าเป็นพระราชนิพนธ์
เหมือนกัน เมื่อสอบกันคหนังสือ ๒ ฉบับนี้บาง
แห่งตรงกัน แต่บางแห่งก็ผิดกัน แต่จำนวน
กลอนก็เกือบจะเป็นโวหารเดียวกัน จึงสัน
นิฐานว่า เดิมเห็นจะทรงพระราชนิพนธ์บท
ฉบับ ๔ เล่มก่อน ครั้นเล่นละคร ทรงพระราช
ดำริเห็นว่ายืดยาวเกินไป ไม่เหมาะแก่วิธ
จึงทรงแก้ไขดัดบทลงให้เหมาะสำหรับเล่นละคร
บทละครความที่พิมพ์ในเล่มนี้จึงเป็นแต่ ๓ เล่ม

“เฉพาะห้องคนควา ๓๑๒ ๒๖๖๒

สมศไทย ได้ค้นพบชั้นต้นฉบับ ๔ เล่มมา
ลงไว้ให้เห็นได้ว่า ๒ ความผิดกันอย่างไรต่อ
ไปนี้ บท ๓

๑ เมื่อนั้น องค์พระไชยเชษฐาธิราช เสด็จ
ในพลับพลาพนาลี ที่เชิงศิริวิมหาร ตั้งแต่
ใช้ให้เหล่าความยอม เอาช้างต่อคันไปใน
ไพรสาร ถึงเจ็ดทิวาตรีกาล ไม่พบพาน
ช้างเผือกผู้พัง พระคิณถึงสุวิธชาโสมศรี
ส่งสารป่าน้อยภายหลัง จะประสตรลกแก้ว
แล้วฤยัง ไม่มีที่หวังที่ไว้ใจ นางก็โรสุริวงษ์
พงษ์เฝ้า ใครจะเอาใจทูลใส่ จะคอยท่าผู้
กลับนิยวันไว้ ยังไม่เห็นผู้ไปจะโคก ก็จำจะ
เลิกพลพยหาตร ลีลาศยาตราเข้ากรุงศรี
จะคอยคอยอีกก็เสียที ไม่พอที่ช่วยการโยธาฯ
ถ้ามีโอกาศเมื่อไร คิดว่าจะพิมพ์พระ
ราชนิพนธ์ฉบับ ๔ เล่มอีกสักฉบับ ๑ ด้วย

ความที่ผิดกับฉบับนี้ คัดก็มีมาก ไม่พิมพ์
จะสูญเสีย

บทละครเรื่องไชยเชษฐา พระราชนิพนธ์
เนื้อเรื่องขึ้นต้นตรงพระไชยเชษฐาออกไปตามช้าง
อยู่ในป่าเหมือนกันทั้ง ๒ ความ ฉบับ ๔ เล่ม
จบเพียงพระไชยเชษฐาอภิเษกกับนางสุวิธชาครัง
หลัง แล้วยกกลับไปเมืองเขม้นต์ แต่ที่
ทรงพระราชนิพนธ์แก้ไขใหม่ เชื่อว่าจบเพียง
นางสุวิธชาโลัดนางแมว เพราะเรื่องก่อนนั้น
พันสนุกในทางเล่นละครเสียแล้ว เห็นจะไม่
ทรงพระราชนิพนธ์ต่อมา

บทละครเรื่องไชยเชษฐา เห็นจะเป็นเรื่องที่
แพร่หลาย ยิ่ง กว่า บทละคร พระราชนิพนธ์ เรื่อง
อื่น ๆ ด้วยละครนอกชอบเล่น เพราะเป็น
เรื่องสนุก ทั่วละครก็ไมสู้ต้องมีมาก แลคำว่า
“ไชย” อันขึ้นต้นนามของพระไชยเชษฐา ถือ

ก

กันว่าเป็นมงคล จึงมีการเล่นละครเรื่องนี้ในงาน
มงคล คือ งานโกนจุกเป็นต้น เพราะเหตุที่
เล่นกันแพร่หลายมาก จนถึงใช้เป็นคำพูด
อุปมาอุปไมยกันแต่ก่อนว่า “จิตเหมือนเรื่องไชย
เชษฐ” แต่ไม่ใช่แปลว่า เลว ที่จริงตรงกัน
ข้าม แปลว่า เพราะได้เห็นมากกว่าเรื่องอื่นๆ
จนชินตา

อุภัยรพ.พ.

หอพระสมุดวชิรญาณ
วันที่ ๓๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๘

สารบัญ

พระไชยเชษฐาไปตามช้างอยู่ในป่า	หน้า	๑
พระไชยเชษฐากลับเข้าเมือง	”	๒
เจ็ดนางใส่ความนางสวัญชาว่าคล้อยคลก	”	๓
เป็นท่อนไม้	”	๓
พระไชยเชษฐาสั่งให้ฆ่านางสวัญชา	”	๖
สัพเพตตังขมิให้ฆ่านาง	”	๗
พระไชยเชษฐาขับนางสวัญชา	”	๓๓
พระไชยเชษฐาคิดอาไลยนางสวัญชา	”	๓๖
นางสวัญชากลับมาครวญรักพระ	”	๓๗
ไชยเชษฐา	”	๓๗
เจ็ดนางตำว่านางสวัญชา	”	๓๘
นางแมวเตลารักเจ็ดนาง	”	๓๘
นางแมวพานางสวัญชาออกจากเมือง	”	๓๙
นางแมวนำนางสวัญชาขุดไต้ ไอรส	”	๓๙

ม

พระอินทร์ให้พระวิศณุกรรมพานางสวัญชา	
ไปส่งเมืองสิงห์	หน้า ๒๕
นางสวัญชาเข้าเฝ้าท้าวสิงห์	” ๒๘
ท้าวสิงห์พักทัพจะไปรบเมืองเหมันต์	” ๓๓
นางสวัญชาห้ามทัพ	” ๓๕
ท้าวสิงห์ขนานนามหลานชื่อนารายณ์	
ธิเบศร์	” ๓๘
ท้าวธรรมีกองไปเยี่ยมนางสวัญชา	” ๓๘
พระไชยเชษฐาเล่าเรื่องที่ขับนางสวัญชา	” ๔๓
ท้าวธรรมีกให้พี่เลี้ยงไปตามไต่แต่หิย	
กับคอกจำปาทองมา	” ๔๒
นางแก้วสัจจากริ้วพระไชยเชษฐา	” ๔๖
ท้าวธรรมีกให้พระไชยเชษฐาไปตาม	
นางสวัญชา	” ๔๗
พระไชยเชษฐาตรวจถึงนางสวัญชา	” ๔๘
เจ้คนางเย้ยพระไชยเชษฐา	” ๕๐

ง

พระไชยเชษฐาไปตามนางสวัญชา	หน้า ๕๕
พระไชยเชษฐาถึงแดนเมืองสิงห์	” ๕๘
พระนารายณ์ธิเบศร์ออกมาเที่ยวป่า	” ๖๔
พระไชยเชษฐาพบพระนารายณ์ธิเบศร์	” ๗๑
พระนารายณ์ธิเบศร์พาพระไชยเชษฐาไปพัก	
อยู่ที่ประตวง	” ๘๐
พระนารายณ์ธิเบศร์ทูลขอไทย	
พระไชยเชษฐา	” ๘๒
นางแมวออกมาเย้ยพระไชยเชษฐา	” ๘๐
พระไชยเชษฐาเข้าเฝ้าท้าวสิงห์	” ๘๗
ท้าวสิงห์เรียกนางสวัญชามาพบ	
กับพระไชยเชษฐา	” ๑๐๕
นางสวัญชาไม่ยอมค้กับพระไชยเชษฐา	” ๑๑๒
พระไชยเชษฐาสลบ	” ๑๑๗
ท้าวสิงห์แก้พระไชยเชษฐา	” ๑๑๘

ทำวสิ่งพสั่งให้พระไชยเชษฐาทำการ
อภิเศกใหม่

นางแมวเมาะนางสุวิญชา
นางสุวิญชาไล่คีนางแมว

หน้า ๑๒๐

” ๑๒๑

” ๑๒๒

พระราชนิพนธ์เรื่องไชยเชษฐา

ข้า^๑ เมื่อ^๑นั้น องค์พระไชยเชษฐา^๑เรืองศรี แต่^๑
มาอยู่^๑บ้าน^๑พนาลี ไต่^๑เศวตราตรี^๑ทิววัน ให้^๑
หมอ^๑เถา^๑เอา^๑ข้าง^๑ไป^๑เที่ยว^๑คั่น^๑ ทุก^๑ตำบล^๑โป่ง^๑
บ้าน^๑พนาลี^๑ถึง^๑ที่^๑ ไม่^๑ประ^๑สย^๑พบ^๑ช้าง^๑ตัว^๑ลำ^๑คัญ^๑
จน^๑สิ้น^๑แดน^๑เหม็น^๑คั^๑ถาว^๑รา ๗ & คำ ๗
ขึ้น^๑ต^๑ลง^๑ เมื่อ^๑พระ^๑มเหสี^๑จะมี^๑เหตุ^๑ ให้^๑เขม^๑น^๑ไ^๑น^๑ย^๑
เน^๑ตร^๑ทั้ง^๑ซ้าย^๑ขวา^๑ พระ^๑ทอ^๑ค^๑ถอน^๑ญ^๑ไทย^๑ไป^๑มา^๑
หวน^๑รำ^๑ภู^๑ก^๑ตร^๑ก^๑ตร^๑า^๑ถึง^๑เว^๑ียง^๑วัง^๑ ส่ง^๑สาร^๑สุ^๑วิ^๑ญ^๑ชา^๑
โหม^๑ศรี^๑ เท^๑ว^๑มี^๑คว^๑ร^๑ภ^๑อ^๑ย^๑ข้าง^๑หล^๑ง^๑ จะ^๑ประ^๑ส^๑ตร^๑
ลูก^๑แก้ว^๑แล้ว^๑ฤ^๑ย^๑ยัง^๑ ไม่^๑มี^๑ท^๑ห^๑วัง^๑ที่^๑ไว^๑ใจ^๑ นาง^๑
ก็^๑ไ^๑ริ^๑ส^๑ริ^๑วง^๑ษ์^๑พ^๑ง^๑ษ์^๑เผ^๑า ไ^๑คร^๑จะ^๑เอา^๑ใจ^๑ค^๑ห^๑ใ^๑ส^๑ จำ^๑
จะ^๑เล^๑ิก^๑พ^๑หล^๑พล^๑ไ^๑กร กล^๑ย^๑ค^๑็น^๑เข้า^๑ไป^๑ยัง^๑ถาว^๑รา ๗
๒ คำ ๗

๒ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

๑ ร่าย คีตพลาทางสังเสนนี้ จงตระเตรียมโยคี
ทั้งซ้ายขวา เร่งรักผูกข้างผูกม้า จะคืนเข้า
ภาราวเวลานี้ ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น เสนารับสั่งไล่เกษี ออกมา
จัดกันทันที พร้อมเสด็จยังมีพระบัญชา ฯ

๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น องค์พระไชยเชษฐก็หรรษา จึง
สระ สรงทรงเครื่องสดคนชา ทรงมหาภัสสิ
พรายพวรรณ ครันเสด็จเสด็จขจร ขันทรง
อัครฉายฉาน ให้อยกพวงพลข้างคั้งกัน คั้น
เข้าหมั้นต๋านี้ ฯ ๔ คำ ฯ กรวณอกเชิด

๑ ครันถึงจึงประทับม้าทรง เสด็จลงเกย
แก้วมณัศร์ พอสิ้นแสงสนขยารাত্র จวล
เข้ายับวังใน ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๑ เมื่อนั้น เจ็ดนางนารีศรีใส แจ่มเหตุ
ว่าเสด็จมาแต่ไพร่ ตีใจเปรมปรีดิ์มพราย

บทละครเรื่องไชยเชษฐ

๓

ชวนกันอาบน้ำทาแป้ง จักแจ่งแต่งตัวเชิดฉาย
นุ่งยกห่มตาคณาคราย ผันผายไปเฝ้าพระ
ภูมิ ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๑ เมื่อนั้น องค์พระไชยเชษฐเรื่องศรี เห็น
นางสาวสวรรค์มาอัญชลี จึงปราโสนาริทั้งเจ็ด
คน พากันออกไปคล้องคชสาร ทรมาน
นอนบำพนาสนะ เข้าค้ำรำภักถึงนฤมล
เข้ายักตักคนฤชไนโค อันนางสวัญชานง
เยาว์ ฟ้าฝากฝังให้เจ้าเอราโสภา ครรภ์นาง
ก็แก่แต่วันไป เป็นกระไรกลอดลูกแล้วฤ
ยัง ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น เจ็ดนางทูลไปตังใจหวัง ข้า
ทุกข์แทนนฤมลพินกำลัง เป็นทระวระวังเง
รำพึง พอวันหนึ่งนางคลอดโอรสา ก่อน
นำพระเสด็จเข้ามาถึง รูปร่างพรั่งพร้อมคัง

๔ บทละครเรื่องไชยเชษฐ
กล่อมกลิ้ง งามมั่นเหมือนหนึ่งเทวดา ฯ

๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐาฟังคำที่ร่ำว่า เห็น
ทั้งท่อนไม้ไผ่พานมา ผ่านฟ้านั่งองค์ดั่งตไล
เสน่หานางเจ็ดคนเข้ากลจิตร จะทันพิจารณา
หาไม้ ให้ชิงชิงสุวิญชาแล้วว่าไป จะเลี้ยง
ไว้ทำไมในธานี ว่าพลางทางขยับจับพระ
ขรรค์ หมายถึงไปห้าพันอันเกษิ ลงจาก
แท่นแค่นใจจริง เจ็ดนางนารีก็ตามไป ฯ

๖ คำ ฯ เสด็จ

๑ ครั้นถึงจึงเห็นสุวิญชา ยิงโกธหาหนัน
มันได้ กระทัยบาทกักก้องทั้งห้องใน
หน้าว่าไปกับนางลักษณ เลี้ยงเราชบเลี้ยง
ถึงเพียงนี้ ควรฤาจะมีลูกอ่อนเป็นท่อนสัก ให้
อัยยายชายหน้าหนักหนานัก สิ้นรักใคร่กัน
แล้ววันนั้น แม่นเลี้ยงไว้ ในเมืองจะเลื่องกา

๕ บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๕

๕ เมื่อนั้น เมียเลี้ยงคักคิคร ชอบแต่สังหาร
ผลาญชีวิ ภูมิซัดซัดซัดแค่นใจ ฯ ๖ คำ ฯ
เจริญ

๑ เมื่อนั้น สุวิญชาตัวลั่นหว่นไหว กว้าง
พลางทางพลวไนย เขาจะคิดอย่างไรเมีย
ไม่รู้ แต่แรกเรี่ยท้องร้องครวญคราง เจ็ด
นางมานั่งหนุนหลังอยู่ แล้วขยับไล่เข้าโหมให้
ดู เมียไม่รู้ทันเท่าเขาคิดคด นางว่าข้าไม่
เคยจะคลอกลูก เอาผ้าผูกพันตาเลี้ยงมด
หมด เมื่อแรกประสูตพระโอรส เลี้ยงร้อง
ปรากฎเหมือนเลี้ยงคน ยักันเล็กอ่อนเป็นท่อน
ไม้ เพราะเขายึดตาไว้ไม่เห็นหน พระองค์
จึงคิดเล่ห์กล ลกคนใครท่อนเป็นท่อนไม้
เมื่อฟังคำข้างเคียวมาเกรี้ยวโกรธ จะลงโทษ
น้องรักให้ตักโสม เมียจะผินภักตราไปหาใคร
ว่าพลางลั่นให้ไปมา ฯ ๓๐ คำ ฯ โศก

๑๐ เมื่อ^{นั้น} พระไชยเชษฐ^{ผู้}ฟังคำ^{จึง}ซ้ำว่า
 เหม่^{หม่}คู้^{คู้}สวัญชา^{สวัญชา} ยัง^{ขึ้น}กลับมาว่า^{ว่า}เขา
 พา^{ได้} ยัก^{เยื้อง}พุด^{พุด}จาสาร^{จาสาร}พัก^{พัก} เจ้า^{เจ้า}ลำ^{ลำ}บัก^{บัก}
 ลำ^{ลำ}นวน^{นวน}กวน^{กวน}โม^{โม}โห^{โห} เมื่อ^{เมื่อ}ลูก^{ลูก}เป็น^{เป็น}ท่อน^{ท่อน}ไม้^{ไม้}ไธ^{ไธ}
 กระ^{กระ}โต^{โต} ข้า^{ข้า}มี^{มี}ไซ^{ไซ}ชาย^{ชาย}ไถ^{ไถ}จะ^{จะ}งง^{งง}วย^{วย} เจ้^{เจ้}คน^{คน}าง^{าง}
 รัก^{รัก}เจ้า^{เจ้า}เรารู้^{รู้}แจ้ง^{แจ้ง} ว่า^{ว่า}เขา^{เขา}แกล้ง^{แกล้ง}ใส่^{ใส่}ไค^{ไค}ล^ลไม่^{ไม่}เห็น^{เห็น}
 ค้วย^{ค้วย} อย่า^{อย่า}พิก^{พิก}ทำ^{ทำ}กำ^{กำ}สร^{สร}กระ^{กระ}ท^ทระ^{ระ}ท^ทวย^{วย} จะ^{จะ}
 มอ^{มอ}ค^คม้วย^{ม้วย}ไม่^{ไม่}ทัน^{ทัน}รุ่ง^{รุ่ง}พ^พรุ่ง^{รุ่ง}นี้^{นี้} ว่า^{ว่า}พลาง^{พลาง}ทาง^{ทาง}เรือก^{เรือก}
 เสนา^{เสนา} ไคร^{ไคร}อยู่^{อยู่}ข้าง^{ข้าง}ข้าง^{ข้าง}นำ^{นำ}เข้า^{เข้า}มา^{มา}นี้^{นี้} จง^{จง}เอา^{เอา}
 ทั่ว^{ทั่ว}สวัญ^{สวัญ}ชา^{ชา}กาล^{กาล}ี่^{ี่} ไป^{ไป}ประ^{ประ}หาร^{หาร}ชี^{ชี}ว^วให้^{ให้}วาย^{วาย}ปรา^{ปรา}ณ^ณ ฯ
 ๘ คำ ฯ

๑๑ บัด^{บัด}นี้^{นี้} เสนา^{เสนา}คำ^{คำ}น^นับ^{ับ}วัย^{วัย}บรร^{บรร}หาร^{หาร} เข้า^{เข้า}ผูก^{ผูก}
 วั^{วั}ค^คมี^{มี}ค^คมือ^{มือ}เยาว^{ยาว}มา^{มา}ล^ลย์^{ย์} ล^ลน^นลา^{ลา}น^นรับ^{รับ}พา^{พา}ออก^{ออก}มา^{มา}
 พลัน^{พลัน} ฯ ๒ คำ ฯ

๑๒ เมื่อ^{เมื่อ}นั้น^{นั้น} สวัญ^{สวัญ}ชา^{ชา}ระ^{ระ}ห^หน^นก^กอ^อกล^ลัน^{ัน} เหล็^{เหล็}ย^ย
 คุ^{คุ}ณ^ณค^คา^าแล้ว^{แล้ว}จา^{จา}บ^บล^ลย์^{ย์} คร^{คร}ว^วญ^ญคร^{คร}ำ^ำร^รำ^ำพ^พร^รณ^ณวิ^{วิ}
 ว^วณ^ณ ฯ ๒ คำ ฯ

๑๓ โอ^{โอ}ว่า^{ว่า}พระ^{พระ}องค์^{องค์}ท^ทรง^{รง}เค^{เค}ช^ช ไ^ไปร^{ปร}ก^กเก^{เก}ษ^ษห^หย^ยค^ค
 ย^ยัง^{ัง}ม^มัง^{ัง}ก^ก่อน^{่อน} พระ^{พระ}จะ^{จะ}ให้^{ให้}คำ^{คำ}ห^หัน^{ัน}บ^บัน^{ัน}ร^รอน^{อน} ไ^ไท^ทษ^ษ
 ก^กร^รน^นอ^อง^งนี้^{นี้}ไม่^{ไม่}มี^{มี}เล^{เล}ย^ย ข^ข้าง^{้าง}เช^{เช}ือ^{ือ}แต่^{แต่}เจ้^{เจ้}ค^คน^นาง^{าง}ไป^{ไป}ข^ข้าง^{้าง}
 เก็^{เก็}ย^ย ไม่^{ไม่}แ^แล^ลเหล็^{เหล็}ย^ยค^คม^มัง^{ัง}น^นึง^{ึง}น^นึง^{ึง}เล^{เล}ย^ย แต่^{แต่}ก^ก่อน^{่อน}
 ร^รอน^{อน}ชะ^{ชะ}ว^วไร^{ไร}ก็^{ก็}ไม่^{ไม่}เค^{เค}ย^ย อ^อก^กเ^เย^ยน^นอ^อง^งค^คิ[ิ]ค^คเ^เ็น^{็น}ผิ^{ผิ}ค^คเ^เใจ^{ใจ}
 น^นาง^{าง}ว^วัง^{ัง}เข้า^{เข้า}ก^กอ^อค^คย^ยา^าท^ทล^ลค^คา^า ขอ^{ขอ}ไ^ไท^ทษ^ษก^กร^รว^วอน^{อน}ว่า^{ว่า}
 ก^กร^รา^าบ^บไ^ไห^หว^ว เ^เสนา^{เสนา}เข้า^{เข้า}คร^{คร}ำ^ำร^รำ^ำเอา^{เอา}ตัว^{ตัว}ไป^{ไป} อ^อร^อไ^ไท^ทษ^ษ
 คร^{คร}ว^วญ^ญคร^{คร}ำ^ำร^รำ^ำโค^{โค}ก^กา^า ฯ ๒ คำ ฯ โอ^{โอ}ค^ค เช^{เช}ค^ค

๑๔ คร^{คร}ั้น^{ั้น}ออก^{ออก}มา^{มา}น^นอก^{อก}ท^ทว^วาร^{าร}ว^วัง^{ัง} พ^พอ^พเ^เ็น^{็น}พ^พเ^เย^ยง^ง
 น^นั่ง^{ั่ง}อยู่^{อยู่}พ^พร^ร้อม^{้อม}หน้า^{หน้า} น^นาง^{าง}ร^ร้อง^{้อง}เรือก^{เรือก}ไป^{ไป}มิ^{มิ}ไ^ไค^ค่[่]ซ^ซำ^ำ
 เ^เษ^ษฐ^ฐา^าไ^ไปร^{ปร}ก^กท^ทว^วย^ยช่วย^{ช่วย}น^นอ^อง^งไว้^{ไว้} ฯ ๒ คำ ฯ

๑๕ บัด^{บัด}นี้^{นี้} ส^สพ^พเ^เย^ยง^งย^ย่าง^{่าง}เห^{เห}ย^ยำ^ำเข้า^{เข้า}มา^{มา}ไ^ไกล^ล
 เ^เ็น^{็น}เขา^{เขา}ร^รุง^{ุง}ส^สว^วญ^ญชา^{ชา}พา^{พา}ไป^{ไป} ค^คก^กเ^เใจ^{ใจ}ท^ทว^วส^สัน^{ัน}เข้า^{เข้า}ก^กัน^{ัน}

๘ บทละครเรื่องไชยเชษฐา

นาง พวกเสนาว่าหลักไปให้พ้น ต่างคน
ชักชักขั้วขวาง พระพี่เลี้ยงชิงไว้ไม่ละวาง
แล้วถามว่าโทษนางเป็นอย่างไร ฯ ๔ คำ ฯ
เจรจา

๑ ครันรู้แน่ตระหนักประจักษ์ความ จึง
ห้ามเสนาว่าไม่ได้ ถ้ามันขึ้นฆ่าฟันให้
บวรไลย นานไปเรวร้อยจะพลอยตาย ท่าน
จงหยดขี้รังไร ข้าจะไปทูลขอนางโฉมฉาย
มิให้ม้วยมอศวอควาย ว่าแล้วลั่นนายจวลี ฯ
๔ คำ ฯ เสมอ

๑ ครันถึงจึงคลานเข้าไปเฝ้า ก็มเกล้า
ประนอมทศรี กราบทูลไปพลันทันที พระ
ภมเป็นไฉนจึงใจเขา ขรรคมทาลกอ่อนเย็น
ท่อนไม้ มีมั่งญาไม่แต่ก่อนเก่า แต่เพียง
นี้รู้ชือเขา ยิ่งกว่ามัวเมาเมิ่นตึง ขรรคมทา
เมียบลวงกับเมียน้อย ย่อมคอยหยิบผัดคึก

๙ บทละครเรื่องไชยเชษฐา

ทองหึง ช่างไม่ครองตรึกให้รักชึง เหมือน
ไม่รู้ถึงทันเมียบ ล้วนเหล่าฤษยาเป็นอารมณ์
มีแต่จะเรือกลมให้เรือเสีย ทั้งเล่ห์กลกระทำ
ย่ำเย้ย จะให้เขาผิวเมียบได้รำคาญ ถึงว่า
นางจะเป็นเช่นนั้นไซ้ ก็ยังไม่ควรสั่งให้สังหาร
รู้ถึงสิ่งพิมิเป็นการ จะมาผลาญเสียสิ้นทั้ง
เหม็นต์ มนุษย์ฤจะสู้กับมนุษย์ จะเคียว
เล่นเป็นผักไม่พักหัน พระองค์จึงโปรดยก
โทษทัณฑ์ อย่าให้ชื่อนางมอดม้วย ฯ

๑๒ คำ ฯ เเจรจา

๑ สามเล่า เมื่อนั้น พระไชยเชษฐาได้ฟังก็เห็นด้วย
จริงอยู่พิวข้างงววย เพราะใครใครไม่ช่วย
ห้ามปราม มีแต่จะเติมเสริมซ้ำ จึงพลอย
ปล้ำผลอไปไม่ได้ถาม น้องนี้โฉตเคาเขา
ความ นึกหาว่าห้ามจึงได้คิด ถ้าสิ่งพิ
รู้ไปที่ไหนนั้น จะพากันย่อยยับกับจิตร ใคร

จะออกต่อก้านทานฤทธิ นาคที่ชีวิตจะมีม้วยมรณ
 ทายแล้วฤกษ์ยังอยู่สวัสดิ กลับไปให้หาเข้า
 มาก่อน อย่าให้ห้ำหั่นบั่นรอน ทำโทษโร
 กรเขาวมาลย์ ฯ ๘ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อ นั้น เจ็ดนางนั่งฟังอยู่ในม่าน
 ได้ยินสัพเพตตทักทาน ว่าขานเป็นแบบ
 ก็แปลบใจ นิ่งอยู่ดูเห็นจะเป็นรอง ชวนกัน
 แฝงม่านทองสองไข โกรธาช้หน้าแล้วว่าไป
 นี้อะไรมากลุ่มมรรคชิ่ง ชีชะท่านสารพักรู้
 มาชมข่มะคอกหลอกผู้หญิง ลินลมคมสัน
 ขยันจริง พดแบบแอบอิงสอพลอพลอย ฤ
 ทังสัใจใจว่าใครทำ จึงพิศทลปรักปรำให้
 ยับย้อย ช่างซอหน้ามาเฝ้าทลตะบอย ข้า
 สีนากลวันน้อยไปเมื่อไร ฯ ๘ คำ ฯ

๑ บัดนั้น พระพิเลียงเคื่องชัคชัณมาไครย
 จึงว่าข้าทลชออรไทย กลการอะไรมาโกรธ

ฟูง ชาตวิระวังสันหลังขาด เห็นแต่กา
 บินผดกัสดึง เรายู่แต่มีใจในไส้ฟูง อย่า
 หยายยุ่งกรังกรังเรธา หากว่าภูในบไม่
 ถาม นางรปงามจึงออกมาดอยหน้า แม้น
 ทรงฤทธิให้เราพิจารณา ที่ไหนเจ้าจะมาทำ
 ทายอิง ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อ นั้น เจ็ดนางพิโรธโกรธขง จึง
 ร้องว่าอย่าพักรำพึง ข้าไม่ยากพรันพรงทัง
 สุนาย จะถามไถ่อย่างไรก็ตามกัน ที่จะ
 เป็นเช่นนั้นอย่านึกหมาย มาช่วยกันแก้หน้า
 ว่าไม่อาย เทยวเอาความร้ายมาบ้ายทา
 ทังสันคเหมือนงอก จะคอยมองย่องตอค
 กระมิงหนา เมื่อลคเป็นท่อนสักประจักษ์ตา
 ยังจะแค้นมีหน้าว่ากันทาง ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ
 สมิงของไทย เมื่อ นั้น พระไชยเชษฐนั่งฟังทังสอง
 ๑ ข้าง ผลกรรมจำให้เวศร้าง พระเคื่องซ้อง

หมองหมางในอารมณ์ ฟังสัพเพยงกเห็น
ชอย ฟังเจตนาชอยกเห็นสม เห็นชอย
เป็นผิตคิกนิม คัวยว่าอาคมเข้าตลใจ
พระตรัสห้ามความเลี้ยทั้งสองข้าง จะถาก
ถางเถียงกันหาควรไม่ อันนางสวัญชานันไช้
พชอชิวตรไว้กตามที แต่ควมนันนอประมง
คล เร่งขับไปให้พ้นจากกรุงศรี อย่าให้
มานั่งเฝ้าเซาซ แม้นชาชวจะบรรลือ ๗
๘ คำ ๗ เจริญ

๖๒ เมื่อนั้น สิวญาได้ฟังนักร้องไห้ โศก
 คลักรันทกตสลดใจ ทรมานไวยไวยไม่เปนสมประสงค์
 ดังหนึ่งจะพินาศชาติจิตร สักสิ้นชีวิตตรลงกับ
 ที่ นางเข้ากอดบาทาพระล้ามี โศกก็ครวญ
 คร่ำคร่าไวร ๆ & คำ ๆ โอศ

๕๐ ใต้ ใต้ว่าพระทูลกระหม่อมแก้ว จะขับเมียบ
เสียบแล้วฤาไหน พระเคืองของน้องผิดด้วย

สิ่งไร ภูวนายไม่ทรงพระเมตตา ถึงกระไร
ไต่ถามความสัณนิท ถ้ามั่นผิดแล้วก็ตาม
แต่โทษา นี่ทรงฤทธิไม่พิจารณา ชรอย
กรรมเวรของน้องนี้ เมื่อเมียบไค้กัมภามา
เลียงไว้ ก็จากเวียงวังไปในไพรศรี มา
เป็นบาทบริจารพระสามี พอจะระจบครบก็จะจำ
ไกล เทียงนางกลางคืนถึงเพียงนี้ จะเกิน
คงพวงพิกระไรไต่ ตัวเป็นผู้หญิงจะวิ่งไป
หนทางกลางไพรพนาคกร ไพรคให้เมียบพัก
แต่สักคืน พออยู่ไพออยู่พ้นเสียก่อน รำ
พลางนางจิตอาวณ สองกรซ้อนทรงเข้า
โคกกา ฯ ๓๐ คำ ฯ โอค

๑. ร่าย เมื่อนั้น พระไชยเชษฐาฟังคำที่ร่ำว่า
 ยังมีโมโหโกรธา จึงร้องคำสาส์นขับไป
 เหม่อปรีทวลกษณ์ มิ่งอย่าพิกมาร่ำร้องให้
 ยิงขึ้นขัดคตวันชอยไปไฟ หวังจะขาดปลิวไป

๓๔ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

ไม่ทันรู้ ออย่าว่าแต่คืนหนึ่งถึงครู่เดียว พระ
อินทร์มาเชยวเชยวไม่ให้ย่ำ เร่งไปให้พัน
บ้านเมืองกู คำมืดไม่รู้ไม่เข้าใจ ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น วิพาร์ฟังว่าน่านไส้ เจ็บจิตร
สทที่จะคิดไป น้อยใจเป็นพันคณนา ถึง
ไคก็ไม่มีใครเอนดู ยังจะอยู่เอาอะไรให้
เร่งว่า จิ้งจอกเข้าแย่งยุคลุดมือมา ไปถา
เราเถิดถมวไวย เมื่อพลัดพรากจาก
เมืองมาคราวแล้ว แต่หม่อมแม่กับอ๊้อม
ยังมาได้ ตักดินคั้นค้ำค้อยคลำไป ร้อง
ให้ไยให้เสียน้ำตา ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น สวิญษาคอบคำวิพาร์ว่า ข้าก
ร้อยสิ้นแล้ววิพาร์ ท่านไม่เมตตาจึงขับไป
เมื่อความผิดหนึ่งก็ไม่มี คิดค้นท่าน
จึงร้องให้ วิพาร์อย่าเพ้อคลาไคล ถมวไวย
วังกลับคืนมา ฯ ๔ คำ ฯ

บทละครเรื่องไชยเชษฐ

๓๕

๑ บอกรักมกรายกับคืนฉวี พ่อทูลหัวจง
โปรดเกษา ซึ่งว่าโทษตัวน้องชั่วช้า พระ
จงพิจารณาให้แจ้งใจ นี่ไม่ถามความเลยมา
เลยเสีย พระจะดูหน้าเมียก็หาไม่ ว่าพลาง
นางทรงโคกาไฉย อรไทยพางเพียงจะ
มรณา ฯ ๔ คำ ฯ โศก

๑ บัดนั้น วิพาร์น้อยใจเป็นหนักหนา คิด
แค้นเล่นไปด้วยโกรธา ลุดมือนางมาแล้ว
ว่าไป คิดข้างเป็นไรในสวนขวัญ หนียักษ์
ตัวสั้นคงลูกไก่ จักรแห่เล่นช้วนจะบรรลไย
ยังแต่ลมหายใจอยู่รวรรวย ไม่พบเรายาว
นายก็ตายแล้ว พดออันวอนแม่ให้ช่วยด้วย
ทนแทนคุณให้ที่ไม่ม้วย ทั้งเจ้าขารนรว
บริบูรณ์ เสียแรงรักภักดีสุจริต แทบจะ
เอาชีวิตมาสาบสูญ อนิจาอาภัพลัษเหมือน
ขุน หม่อมเมียท่านทูลท่านเชือกกัน ว่าพลาง

๑๖ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

พานางลีลาศ ลงจากปราสาทเนตรนิล วิฬาร
นำหน้าจรวรดี นางโคกคัลย์ดำเนินเดินมา ฯ

๑๐ คำ ฯ ทบอ

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐาณแปรแลหา
เห็นโฉมงามเดินตามหลังวิฬาร ให้คิดคิด
เมตตาทาไลย ความรักหักห้ามมิไต่หยา
แสนเสียกายไม่กลั้นน้ำตาได้ นี่เห็นว่าเวร
กรรมได้ทำไว้ จึงเกิดเชษฐาณไปถึงเพียงนี้
เสียทีเพียรพากล้าบากกาย บั้มจะตาย
เพราะมิ่งมารศรี ได้สมสองครองกันพอครบ
ปี จะมาจากอกฟ้าไปทิ้งรัก นิจาเอ๋ยเดิน
พลางร้องไห้พลาง ส่งสาวนางหนักหนานำ
ออกหัก จะเรียกกลับอภัยแสนนัก พระ
ทรงศักดิ์อีกอ่อนป่วนใจ ไม่มีคู่ชดชดชด
นั่ง ร้อนรุ่มคลุ้มคลั่งถึงเพลิงไหม้ แต่

บทละครเรื่องไชยเชษฐ

๑๗

รณจวนครวญคร่ำว่าไร ภูในโยโคกา
ทวยชัย ฯ ๑๐ คำ ฯ โอค

๑ เมื่อนั้น สวิญชามีใครจะผายผัน
กรรมแสงพลางทางลงอัมรินทร์ แว่วเสียง
โคกคัลย์สั่นใจ จึงยืนยังฟังคำพิทล่ำเนียง
ไต่บ่นเสียงสุวรรณร้องไห้ นางตอกฟกซ้ำว่าไร
ทรมานไว้วังกลับคืนมา ฯ ๔ คำ ฯ โอค

๑๑ บอกรรณลงกับเมืองขาท ใจจะขาด
ด้วยความเสนาหา เป็นกรรมตามสนองทั้ง
สองรา พระจะทรงโคกไปว่าไร ขรรคมดา
จารัตเป็นกระษัตริย์ โองการครุฑชาติแล้ว
ไม่คืนได้ นอนนี้จะขอลาโลกไศล สัจจะ
ไปตามกรรมได้ทำมา นางยกบาทผวนทน
เกษ ชลเนตรหลังไหลทั้งซ้ายขวา ค่ำ
ชกเกล้าเข้าโคกา ชบกับขาทาพระสามี่ ฯ
๒ คำ ฯ โอค

๑๐ เมื่อนั้น เจ็ดนางร่อนใจถึงไฟ เห็น
นางสวัญชามาไต่ก็ กลัวว่าเขาจะตักถ้ำ
เมียบ คีตวิคกอกไหม้ไล่ข่ม ในอารมณ์
นั้นจะใคร่ให้ขยับเสีย จึงชี้หน้าว่านางช่างทำ
เยียบ มาอะลุ่มอะเหลี่ยงในบ่ อีหน้าค่าน
มารยาพิราภวน ทำกระบวนชวนถ้ำให้อึ้งให้
จะพระนั่งพระเน้าเอาอะไร ไปไปแล้ววกหก
กลับมา คนกระลือกระล่ำล่ำเสีย ให้เพื่อน
เมียบพลอยอายชายหน้า ไล่หัวไปให้พ้นถ้ำ
มึงอย่ามายั้วยวนกวนพระไทย บ้างว่าน่า
เกลียดเคียดค้อน ขอดค้อนงอนว่าไม่ปราไส
ข้างยั่วเข้าเฝ้าทุกตะบอยไป ปรานี่มันไยอ
ใจคด แต่เลื้อยร้ายในกายยังกอกเสีย
มานั่งนัยกับเมียบที่อปรยศ ชั่วชาติอย่าทว่า
ไม่เป็นโรค เชิญเสด็จทรงยศเข้าห้องใน ฯ

๑๑ บัดนั้น วิฬาร์ฟังว่าไม่ออกได้ ความ
โกรธกระโศกโลกเข้าไป แล้วจึงมืออรไทย
ออกมา ทำลอบหน้าลอบตาพาที่ ตัวเป็น
ทาสแล้วมีลา ทั้งโหดไรไม่มีปัญญา ขึ้น
จะขึ้นแข่งหน้าว่าไม่ฟัง รูปร่างของตัวก็ชั่ว
ช้า แล้วหยุกยาอาคมก็ไม่ขลัง สารพัด
วิบัติให้ผัวชัง ถึงจะโปรกปรานมั่งก็เจ็บใจ
ช่างอาภัพอับจนหม่นหมอง จะฉินฟังพ้องก็
ไม่ได้ จึงต้องร้างร้างทำท่อนไม้ ไปช้อน
ไล่สมหวังแล้วครั้งนั้น เอาอะไรที่ไหนมานั่ง
วอน ให้เขาค้อนแคะว่าน่ายศมี ไม้ไผ่แม่
แก่เจ้าเมื่อไร แต่เป็นหม้ายเพียงนี้ไม่
น้อยใจ มันไม่ต้องอารมณ์สมประกอบ
ผิดชอบชั่วดีมีผัวใหม่ เทียงนางกลางคืน
แม่มาไป กลัวอะไรมีค้ำกรรมของตัว จะ
เที่ยวหาหมอยามนาคัดล ทำเส้นที่ไล่ที่กล

ชนหาญ ให้มันขลังทั้งรักทั้งกลัว ชนหนึ่ง
ซังตั้งตัวเป็นผู้ดี ฯ ๓๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น สิริยาเคื่องเคียบคัมม์เสียคลี่
จึงชี้หน้าว่าอ้าวฟาร์ มึงพาที่เถียงแทนช่วย
แค้นเคื่อง กะตอบสำนวนไม่ควรคู่ เหมือน
เอาทองไปถูกระเบียง ไสหัวมึงไปเสียจาก
เมือง จะยังเยี่ยงอย่างไรเขาไม่ฟัง อีแมว
อุบาทว์ชาติชั่ว มึงไม่รู้ว่าจะเคื่องหลัง
แม่นเจ้าขามไปให้พันวัง กะสั่งให้เขาไล่
ต่อไป ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น วิฬาร์ฟังว่านាំมันไล่ จะออม
ออกลดละมันทำไม ตายไหนตายไปคงให้ฤา
จึงร้องว่าแน่กะหม่อมเมียเอก อภิเศกชนใหม่
เมื่อไรฤา บัญชาแทนรับสิ่งนั้นชิมือ มา
ออกหน้าคำซื้อไม่อายใจ เจ้าสีกนสยเสีย
นางเมียคั้น จะฆ่าผู้พันคนก็ทำได้ มานั่ง

ซบเห็นนอยปากลำบากใจ เอาจับใส่หีบฝัง
เสียทั้งเป็น อีพวกเหล่าเจ้าเสน่ห์เล่ห์หักกล
แต่ละคนใจคอไม่พอเล่น มันทารอนตาไฟ
มิใช่เย็น เอาคนฝังทั้งเป็นอ้อปรี แม้น
เจ้าข้าพากันวายชนม์ ดาร์ถึงสิ่งพิภพก็
หมั่นตักจะหมดทั้งธานี อสุรีเคียวเล่นเป็น
ฝึกไป ว่าพลางพานางจรลี ลงจากปราสาท
ครีที่อาไศรย ออกนอกพระทวารวังใน เค้น
ไปตามถนนธานี ฯ ๓๒ คำ ฯ เพลง

๑ ครั้นออกมานอกประตูเมือง พอเรือ
เรื่องรุ่งแจ้งแสงศรี วิฬาร์ทลความตามคัก
เมื่อเทวีประสูติพระโอรส ข้ารวังนั่งเฝ้า
แฝงประตู แอบดูเห็นแน่แก่ตาหมด อี
ทั้งเจ็ดทวิศคึกคค ลักองค์โอรสใส่หีบมา
ขั้ววังแอบอ้อมค้อมตามไป พอถึงต้นไทร
สาขา มันยังหยดขุคหลุมที่ฉาษา แล้ว

ฝั่งหีบรับมาเสียทันที ข้าไปอยู่ที่ฝั่งสังเกศ
ไว้ จำได้สนิทสนมกันนี้ ทูลพลางทางรีบ
จรลี นำนางเทวีไปทันใด ฯ ๘ คำ ฯ เชิด
๑ ครั้นถึงพระไทรสาชา วิฬาร์จึงแจ้ง
แถลงไข มั่นฝั่งองค์พระไอรสไว้ อยู่ได้
ร่วมไทรต้นนี้ ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น นางสวัญชาโฉมศรี คฤไฉน
พินพิณทวี่ ก็ขดลงทรงที่ฝั่งไว้ ฯ ๒ คำ ฯ

๑ ล่องเรือออกไปไม่พบพระไอรส นางกำสรวลคืน
โดยโหยไห้ สอนพลางทางถามวิฬาร์ไป
เหตุไฉนไม่พบพระลักษยา ฯ ๒ คำ ฯ

๑ ว่าย บัดนั้น วิฬาร์หลากใจเป็นหนักหนา
ญาติสาบียงหุยังตา มาหลอนหลอกหยอกซ้ำ
คอกกระมัง คิดแล้วนางแมวยกมือไหว
ขอให้ได้พระกุมารเหมือนใจหวัง เทพไท
องค์ใดที่กำลัง จะแต่งตั้งสังเวทร่วมไทร

ข้าจะรำลึบฉายถวายมือ ให้เลื่องภาว่าแมว
นร่าไฉน บนพลางทางแลดูไป ก็เห็นหีบที่
ในหลุมนี้ ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ คุยฉาย

๑ เมื่อนั้น สวัญชาปรีดิ์เปรมเกษมสันต์
เอาหีบมาเปิดฝาดูพลัน จึงเห็นไอรสนั้นเป็น
ชาย ยกพระลูกน้อยขึ้นใส่คอก พิศภักตร์
ลักษณาเลิดฉาย ทรงศรพระขรรค์สำหรับ
กาย ทั้งมารดาพรณรายก็มีมา นางแสน
พิศวาสพระลูกรัก ขบภักตร์แล้วทูลเหนือ
เกษา พ่อคุณทูลหัวของมารดา จะหาไหน
ได้เหมือนเช่นนั้น แม้คิดว่าอาสัจจรรโลย
ตายจากแม่ไปไม่เห็นผิ ว่าจะพลางทางทรงโคก็
มารศรีพางเพียงจะขาดใจ ฯ ๘ คำ ฯ โศก

๑ ครั้นสั่งโคกาปฤชาแมว เราพบลูก
แล้วจะไปไหน ฤาจะกลับหลังยังเวียงไชย
ทูลให้ทราบเบื่องยาทา เมื่ót่านทำการถึง

เพียงนี้ จะศพระสามพิพากษา เจ้าจะเห็น
อย่างไรนางวิฬาร์ จงว่ามาให้แม่แจ้งใจ ฯ
๔ คำ ฯ เหวา

๑ บัดนั้น วิฬาร์เคื่องขัคอัสณาไครย จึง
ตอบวาทไปทันใด ช่างไม่อายแก่ใจฤาไรนา
เขาขบขันคิดว่าตัวชั่ว ยังแค้นคิดถึงผิวจะ
ไปหา ไม่เจียจำน้ำคำอัสริยา มันคำวานั้น
น้อยไปเมื่อไร ข้างผิวก็หลงงงวย เมีย
ว่าไรว่าด้วยไม่ถามไถ่ จะขึ้นไปบอกเล่าเขา
ทำไม เขาจะเชื่อที่ไหนว่าลูกตน เมื่อรัก
ผิวไม่คิดถึงตัวแล้ว อีแมวกจะไปในไพร
สณฑ์ จะอสร้าส์สัญจรซอนชน กว่าจะถึง
สิงห์เวียงไชย ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น สวิญชาฟังแจ้งแถลงไข แต่
วิฬาร์ยังว่าน่าอายใจ คิดมานะพระไทยขึ้นมา
จำจะผายผันสัญจร ไปนครสิงห์พิภพ

แต่ซัดสนจนเลียบด้วยมรคา ไม่รู้ว่าตำแหน่ง
แห่งใด นางจึงยกกรซนเพียงผม บังคม
เทวในป่าใหญ่ เชิญช่วยนำข้าคลาไคล
ไปถึงเวียงไชยชัยพลัน ฯ ๖ คำ ฯ รัว

๑ มาจะกล่าววาทไป ถึงท้าวสหัสในยวัง
สรวค์ อาศน์น้อยร้อนรุ่มถึงไฟกัลป์ เร่งคิด
อัครวรยเป็นพินันท์ จึงเล็งทิพเนตรลงมา
เห็นนางสวิญชาที่มีคักกิ มาประสพพบองค์
โอโรสรวค์ จะไปสู่สำนักพระบิดา จำจะให้
นำไป ถึงกรุงไกรสิงห์พิภพ อย่าให้นาง
ทนทุกข์ทรมาน เวทนาแค้นองค์พระกุมาร ฯ
๖ คำ ฯ

๑ จึงตรัสสั่งพระวิศณุกรรม จงจรจรลง
ไปในไพรสรว พานางสวิญชานางคราญ ไป
ส่งถึงสถานธานี ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น พระวิศณุกรรมเรืองศรี รับ
สั่งทำวสุขัมบดี บังคมลาจรลงมาพลัน ฯ

๒ คำ ฯ กลม

๑ ครั้นถึงจึงมีวาจา เจ้าอย่าวิโยคโคก
คัลย์ เราจะมาพานางจรจรล ไปส่งยัง
เขตรชัณฑ์เวียงไชย ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น สวิญชานารัศมีไส ชื่นชม
เปรมปรีดิ์ดีใจ บอกรับังคมไหว้เทวา แล้ว
อุ้มองค์โอรสยศยง วางลงยังราชรถา พระ
วิศณุกรรมชัชมา วิฬารนำหน้าคลาไคล ฯ
๔ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงหิมวันต์บรรพต ให้หุยบุตรอยู่
ริมภูเขใหญ่ เห็นน้ำพจากผาชลาลัย
อรไทยยินดีปรีดา จึงยกเอาลูกน้อยกลอย
ใจ ลงจากพิไชยบรรดา พาไปสระสรงคงคา
วิฬารก็พาเสด็จไป ฯ ๔ คำ ฯ ลงสรง

๑ ครั้นชำระสระสรงพระลูกแล้ว คลาไค
แคล้วจากเชิงเขาใหญ่ นางเปลื้องภูษาผ้า
สไบ ผูกเป็นเปลให้เจ้าไสยา กอดจูบลูก
แก้วแล้วเชยชม ค่อยวางลงบรรทมในเปล
ผ้า นอนหลับเกิดพ่ออย่าไคกา ปลอบพลาง
กลียาถ์กล่อมไป ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เจ้านอนไปเกิดแม่จะกล่อม เจ้างาม
ลุ่ม่อมจะไกวให้ ขวัญอ่อนอย่าอ่อนอาลัย
หลับไปเกิดพ่ออย่าไคกา แม่ลูกมีกรรม
ลำยาก ต้องตกยากนอนหลับกับเปลผ้า
แม่นอยู่เวียงวังพระบิดา จะไสยาอุทองรอง
องค์ คั่นบรรทมนางนมจะแซ่ซ้อง ค่อย
ประคององค์วางในอ่างสรง ครั้นเห็นลูก
หลับไปดังใจจง บังอรเอนองค์ลงไสยา ฯ
๖ คำ ฯ ตระ

๑ ร่าย ครั้นพระสุริยันต์วันช้าย แสงส่ายย้าย
ยังพฤกษา พระกุมารกพนันนันทรา กัลยา
โอบอุ้มเอามาพลัน โลมลยจับกอดให้กิน
นม เชบชมรับมิ่งสิ่งขวัญ แล้ววางองค์ลง
เห็นอรุณสวัสดิ์ วัฏกรรมมีน่าน่าพารล ๖
๔ คำ ๖ เชิด

๑ ร่าย สรีรียาสาธิตหลังรอนรอน ก็ถึงพระนคร
ท้าวยักษ์ เทวาลากลับไปทันที เทวอุ้ม
ลูกคลาไคล ๖ ๒ คำ ๖ เชิด

๑ เค้นพลางทางทรงโคกกา ชลนาแถวถึง
หลังไหล ชวนนางวิฟารผู้ร่วมใจ รัยไป
เฝ้าองค์พระบิดา ๖ ๒ คำ ๖ เพลง

๑ ครั้นถึงท้องพระโรงรื้อ เทวคึกเกรง
ท้าวยักษ์ ยังหยดเย็นแผ่ทวารว ตรีภ
ครองกิจจาจะเพ็ดทล ๖ ๒ คำ ๖

๑ เมื่อ่นั้น ท้าวสิงหพัราชนเรนทร์สุริย์
สถิตยเห็นอแท่นรัตนเรืองจำรูญ พร้อมมุล
ข้าเฝ้าท้าวพระยา ว่าชานกัการันต์เรศ ให้
เขม่นไยเนทวทั้งซ้ายขวา พระยณันต์
นักตรกตรา จะไถ่ลาภญ ๖
๔ คำ ๖

๑ ร่าย แต่ก่อนร่อนอะไรไม่เคยเป็น
เราไม่ผาศก จึงตรัสเรียกกรมหมื่น
มาทรงเล่นกับมขมนตร ๖ ๒ คำ ๖ เเรา

๑ เมื่อ่นั้น นวลนางสวัญชาโฉมศรี แอบ
ประคองค้อสรี เห็นท่วงที่เรงรณชาน
อุ้มองค์ลูกน้อยยกลอยใจ ร้องให้เข้าไปตรง
นำฉาน ก้มเกล้าประนตบทมาลัย นงคราญ
ซอนชบสลดลง ๖ ๔ คำ ๖ โอค

๑ เมื่อ่นั้น ท้าวสิงหพัรเริงคึกพิศวง แปลก
นางสวัญชาโฉมยง ค้วยพระองค์ชราหุตา

มัว พิศุทธิ์เนมิวิศา เป็นไรมาสลยชบหัว
ท้าวค้อยประคองท้องตัว ลุยทั่วสรรพางค์
นางเทวี ตรัสเรียกเท่าไรก็ไม่ขาน พระยา
मारเรียกหมอชิงมี พलगทรวงนวกพันให้ทันที
เส้นนี้ทั้งไต้ไม่ช่วยยก ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ ครั้นนางค้อยพนสมประที เทวียังทรง
กรรแสงอยู่ ประคองปล่อยแล้วโลมนางโลม
ทรุ จะใคร่รู้เนื้อความจึงถามไป ฯ ๗ คำ ฯ

๑ จอมเอยจอมขวัญ เหมือนันต์เกิดเชิญเป็น
ไฉน ฤๅผู้เจ้าเขาทำให้เข้าใจ ได้ลำบาก
ยากไร้อันไหน มีพระอะไรดบังบัง จึ่งมายัง
นครสิงห์ เหตุไรไม่มีวิพล มาแต่สองคน
กับอ้อมแมว นิลกเศ้าของใครไต่ไหนมา ดู
หน้าตาขมของผ่องแผ้ว ยิ่งเล็กนักได้สัก
ก็เตือนแล้ว ลูกแก้วจงแดงแจ้งกิจจา ฯ

๖ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น สิวินชาบังคมก้มหน้า นาง
คิดพิศทุกแต่อัชฌา ท้ายกลั้วจะโกรธาพระ
สามี่ เติมขลุ่ยให้พระไชยเชษฐ ไป
จากนักรบศัณษี เสร็จร่วมเวียงเลียงลูกไว้
กิบก็ มีไต้มีอาธรรมอันใด เมื่อจะเกิด
เหตุนี้ในลกครุฑแก้ว เป็นกรรมแต่หนหลัง
มาชาติให้ เขามอกข้าวช้างเผือกที่ในไพร
พระสามี่ดีใจไปคล้องช้าง ข้างคุดคุดลูกชาย
ภายหลัง เพื่อนเมียมานั่งอยู่รอบข้าง สัม
คเนเล่ห์กลอ้เจ็ดนาง จะแก่งล้างผลาญข้า
ให้บรรลัย เอลูกน้อยนี้ใส่ในหีบผ้า ให้
ทาสพาไปฝั่งนอกกรุงใหญ่ พอผัวกลับมาถึง
เวียงไชย มันเอาท่อนไม้ไปให้ดู พระ
ไชยเชษฐนั้นไม่ทันคิด จำจิตรขับข้าด้วยอดสู
อันที่ฝั่งลูกยาววิฬาร์ มาขุดไต่ลูกที่ต้นไทร
เศษสมภารพระหลานขวัญ เทวัญเฮอร์ถ

ลงมาให้ แล้วช่วยพามาส่งถึงกรุงไกร พง
ทราบดีว่าทนายพระทรงฤทธิ ๗ ๑๔ คำ ๗
เจรจา

๑ เมื่อนั้น ท้าวสิงห์ฟังเรื่องให้เคืองจิตร
จึงว่าชะไชยเชษฐช่างไม่คิด ถึงชอบผิดก็
ควรจะบอกบุญ น้อยๆ ขยับไล่ไม่ไว้หน้า ให้
พ่อตาอภัยยศยศ มั่นเชื่อฤทธิจะลงมือ
เห็นว่าแก่แก่จะเข้าโลง เมื่อเมื่อยมันพาล
ผิดฤษยา เห็นตัวอจลาอยู่โต้งโต้ง อ้าย
คนหลับตาฆ่าดำโพง โย่งโหยงพดอีกไม่
ตรึกตรา งมเงาแล้วมีหน้าซ้ำของทอง
ถ้าอยู่ใกล้จะตองให้หนักหนา จำจะหา
ตามตามกิจา มันจะว่าอย่างไรจะใคร่ฟัง ๗
๘ คำ ๗

๑ บัดนั้น วิฬาร์แค้นคิดถึงความหลัง
เห็นนางทุลปิคงอำพลึง นี้น้อยยังรักผัวกลัว

ระเคือง วิฬาร์ซัดใจเข้าไปทูล ว่านางเล่า
เค้ามลไม่สิ้นเรื่อง พอผิวเขากลับมาถึง
เมือง มั่นยังเฝ้าของบุงให้ โกรธา หม่อม
เมียว่าไรก็เป็นนั้น สวรรพินแคะไค้พิไรว่า
ไม่ได้ตามความพิจารณา สั่งให้เข่นฆ่านาง
โสมทร หากสัพเสียงมาขอไว้ ทั้งเจ้า
ข้าจึงไต่รอดอยู่ เธอว่าขยับขยับไม่เลียงค
นางผิดพอเข้าตัวจะจล เธอยิ่งกราดเกรียว
เคี้ยวเข่น ถ้าช่นอย่งเห็นจะเป็นผี ข้าจึง
พานางมาในราตรี ยืมชีวิตร่ม้วยด้วยเจ็บใจ
ทั้งผิวเมียเขารมกันคำว่า หาเกรงไต่ยาทา
ผ่านฟ้าไม่ ชนคึกอีกอีกเป็นพันไป ว่าจะ
สักรวไนยไม่พริ้นพริ้ง ๗ ๑๒ คำ ๗ เเจรจา

๑ เมื่อนั้น ท้าวสิงห์พิโรธโกรธขง ลูก
ชนกระต๊อบยาททวาคอง สวีญชาตคั่งไม่
บอกบุญ ช่างรักผัวกระไรกระนั้นขอ ให้หม่อม

พ่อไชยเชษฐมาลยหลู่ ความโตความใหญ่
พ่อไม่รู้ หากวิฬาร์ลูกกมันเจ็บอาย อภัยยศ
ครั้งนี้เป็นที่สุด ถึงชีวิตม้วยมุกก็ไม่หาย
มันคหมันดินแคลนมากมาบ จะปล่อยแก้
แก้อายไม่เกรงมัน ชะไ้ไชยเชษฐผู้ลูกเขย
คงได้เล่นกันเหวออย่าคิดขื่น ชัดเขม่นเป็น
เกลียวเคียวฟัน โจนจากแท่นสุวรรณทนต์ที่
เขยวงอกออกข้างละสามวา ในยนาตังแสง
พระศรียศวี สำแดงแสงฤทธิ์อสูร เพียง
พ่นปัดไฟระโถมทรุด ๆ ๓๐ คำ ๆ คุกภาษ

๑ จับศรสพายแล่งแกว่งกระบอง ขึ้น
คาคกลองสำคัญชั้นสุด แล้วให้เตรียมทัพ
สำหรับยุทธ ภูจะไปรบมนุษย์เมืองเหม็นต์
พระยามารมายังเกยลา ย่นท่าพหลพลขันธ์
ร้องเรียกโยชนันน์ หนุ่หนัชัชัชัชใจ ๆ
๔ คำ ๆ

๑ ครั้นพร้อมเสร็จเสด็จขึ้นรถทรง ยก
อสุรจักรงค์ทัพใหญ่ กระเทียมบาทเร่งราชรถ
ไชย ออกไปจากวังไม่รั้งรอ ๆ ๒ คำ ๆ
กราว

๑ เมื่อนั้น สิวัญชาขวัญหนัดผอ วัง
ตะกายนาลายไม่ติดคอ กลัวพ่อจะไปฆ่า
พระสามี ตามยศทั่วยวดกำสรวลพลา
นวลนางร้องทลท้าวักษ์ จงผินภักตรามา
พาที เทวกรรมกรรมาราววอน ๆ ๔ คำ ๆ
๑ โอ้อ้วาพระองค์ผู้ทรงเดช โปรดเกษลูก
มั่งงยังก่อน พระจะยกพลมาไปราญรอน
ทำโทษโรกรกภัยเขาโย คิดเห็นเป็นกรรม
ลูกเทียงแท้ จึงได้แต่ทกชัชนหม่นไหม้
พลัดพรากพ่อแม่มาเดินไพร น้หากได้พึง
บาทพระบิดา ชีวิตจึงรอดไม่วอดวาย ทั้ง
กุมารหลานชายเป็นคู่ชา ครั้นนี้มีทรงพระ

เมตตา ก็จะเป็นเวลาแก่ข้านี้ ประทานโทษ
เกิดทูลกระหม่อมเอย อย่าไปเลยจงคืนเข้า
กรุงศรี ได้เห็นแก่นักดาของภูมิ เทวทูต
พลาทางโคกา ฯ ๘ คำ ฯ โอศ

๑๐ เมื่อนั้น ท้าวสิงห์ให้คิดเสนา
เหลียวมาพลอมองค์พระวิศา อย่าโคกา
อาวรณ์ร้อนรน จึงมีสัณหาทประกาศ้อง
ให้เลิกกองทัพกลับเข้าสิงห์พ จ่าหัตถ์รับ
นางนฤมล ขึ้นนั่งบนรถแล้วพาที พ่อชัก
ใจไชยเชษฐมนต์แคลน เจ็บแค้นถึงหัวอก
เป็นผี หากส่งสารหลานน้อยคนนี้ กับ
โมโหเสียที่เอาบุญไว้ ตรัสพลาทางเหลียว
เห็นวิพาร์ รอคิดโกรธาขึ้นมาใหม่ ช่าง
ลูกช่างหลานงุนงงใจ แกว่งตระบองร้อง
ไห้กลับรถ เสนาเร่งขับพลขันท์ จะไป
เหยียบย่ำเหม็นแต่ให้แหลกหมก ภูจะไต่แก้

แค้นแทนทด กระทัยบาทเร่งรื้อไป ฯ

๓๐ คำ ฯ เชิด

๑๐ เมื่อนั้น สิวินาออกสั่นหวั่นไหว วอน
ว่าพาทีพิริโพร พระบิดวงศ์จึงได้เมตตา
หลานน้อยนี้เป็นกำพร้าพ่อ ลูกขอประทาน
โทษา ทูลพลาทางชบถักควา กอดบาท
พระบิดาโคกาโลย ฯ ๔ คำ ฯ โอศ

๑๐ เมื่อนั้น ท้าวสิงห์พักพิศพิศมัย จึง
โลมเล่าวิศาบาใจ อย่าร้องไห้ไปเลยณลูก
รัก พ่อคิดแค้นขึ้นมาถึงงุนงง จะใคร่ยก
พลมารไปหาญหัก อันโทษตัวผู้เจ้ามันชก
ชัก จะยกให้หลานรักอย่าทุกข์ร้อน แล้ว
คำรัสตรัสร้องเปรยไป ลูกหลานมันร้องไห้
ไม่หยุดหย่อน ให้กลับพหลพลนิกร คืน
เข้าพระนครมีทันช้า ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงชนบนปราสาท เสด็จนั่งเหนือ
อาสน์อันเลขา เชยชมพระราชันต์ดา เป็น
ที่เสนาหาพระยาภิรมย์ ขนานนามประทาน
หลานชาย ชื่อนารายณ์วิเบศร์สมศักดิ์ ให้
พลียงนางนมพร้อมพรัก บำรุงรักษ์พระ
กุมารสำราญใจ ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อ่นั้น ฝ่ายท้าวธรรมมิกเป็นใหญ่ แต่
ละห้อยคอยหาพระคไณย มีไต่เป็นสุขสัก
เวลา จึงตรัสกับมเหสีผู้ทุกชั้นนัก ลูกรัก
ของเรานี้ไปบ่ จะคล้อยข้างอยู่กลางพนาวา
ฏากลับมายังไม่ถึงธานี สงสารสวัญชาทรง
ครรรภ์ จะเป็นอันใดอยู่ไม่รู้ที่ จำจะไป
เยี่ยมเยียนเทวี ให้แจ้งเหตุร้ายดีประการ
ใด ฯ ๖ คำ ฯ

๑ จึงชวนพระมเหสีมั่งอร บทธรรจากแท่นที่
อาไศรย สองกระษัตริย์ลีลาคลาไคล เสด็จ
ไปปราสาทพระโอรส ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

๑ ครั้นถึงแลดูประตูปิด ประหลาดจิตร
เจียมเชียบไปไหนหมด พระดำเนินเค้นเทียว
เลี้ยวลต รอยปราสาทโอรสด้วยสงกา จึง
ร้องเรียกสวัญชานารี ชนนีบุตรวงศ์ลงมาหา
กลับไปฎาเป็นไรไม่พบจา แก้วตาเบ็ครับพ้อ
ฉับไว ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อ่นั้น พระไชยเชษฐทอดถอนใจใหญ่
แว่วเสียงพระชนกก็ตกใจ พรันต์วิมลไภย
เป็นสกุคิต ด้วยขยับไล่สวัญชาบงอร ไม่
ทลก่อนทำตามอำเภอจิตร กลัวความทั้งน
จะมีมิด ทรงฤทธิอันอันตันใจ จึงค่อขบ้อง
มามองเมียงดู เบ็คประตูมิใคร่จะออกได้

๔๐ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

จำเอนก็จำออกไป บังคมไพร่ทั้งสอง
กระษัตรา ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระบิตุรงค์เห็นองค์โอรสา
สถิตยชกมเหสีโสภา หน้าตาลูกเราเศร้า
โศกไป คบ่วงที่กิริยาไม่สยาย ที่ร้าย
ชรอยจะเจ็บไข้ จึ่งตรัสถามไปพลันทันใด
เจ้ามาถึงเมื่อไรณลกยา ซึ่งว่าข้างเผือก
พลายพิง ไค้พยับมัจฉาไม่ทันยาจริง
เหมือนหนังสือเขาถือมา ฤว่าเหตุผล
ประการใด ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐทูลแจ้งแถลงไข
ลูกอสร้าห์จกแรงเสียดแรงไป เชือกยาชเชือก
ไข้กเตรียมครบ หมาใจว่าจะไค้ข้างสำคัญ
คันคันในยาที่เขวหาจบ ชันแต่รอยเท้าก็ไม่
พบ พอครบเจ็ดวันก็รยมา ฯ ๔ คำ ฯ

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๔๑

๑ เมื่อนั้น สองกระษัตริย์สรวินษณา
จิงตรัสแกองค์พระลกยา สงสารสวัญชา
ทราชมไวย นางไกลชนนีบิตุรงค์ เจ้า
เอาใจทูลไ้ จะคลอกคลอกคลอกแต่ไม่เข้า
ใจ ให้นอนฝันนอนฟุ้งยาใจเขา ฯ ๔ คำ ฯ
เรวรา

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐบังคมก้มเกล้า
กิดเสียดคายสวัญชานางเยาว์ จิงทูลเล่า
ความตามกิจจา ลูกไปยามาถึงไม่ทัน
เห็นท่อนไม้มาตั้งอยู่ตรงหน้า เจ็ดนางว่า
ลกสวัญชา เกิดมาเป็นกระลไม่จริง สอง
พระองค์จงไปรคปรานี ลูกน้อยอายชายหญิง
เชื่อว่าขานมีพยานอ้างอิง พิเคราะห์ความ
งามจริงข้างสรวินษา ให้เคืองชกอดอันตันจิตร
สคคิกที่จจะทอดโทษา จิงขับไล่นางไปกับ
วิฬาร์ ออกนอกทวาราแต่คืนนี้ ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระปิตุรงค์วิราชเรืองศรี ได้
 พังคังแค้นแสนทวี จึงว่าแก้มเหี้ยมทรม
 ไวย คุกไชยเชษฐทนต์กักตึง อักขักไม่ยอม
 เล่าเราผู้ใหญ่ ที่ไหนมั่งลูกคนเป็นท่อนไม้
 ผิดเพศวิไลในแผ่นดิน เราได้มีเมียมา
 เสียหนัก จนพันหักหัวหงอกไปหมดสิ้น
 เกิดมาแก่จะตายพังไถ่ยิน ช่างเช้อล้นหลง
 กลคนมารยา ชีชะชอบใจไชยเชษฐ ฤทธิ
 เกษลึงสิงห์ยั้งหนักหนา ทำตามลำพังอหัง
 กา ไม่เกรงศักดิ์ดาพระยามาร ว่าแล้วสั่ง
 สัพพะเพลิง จงเกณฑ์กันพลเรือนแลทหาร
 ไปติดตามสุวิญชาเนกราญ เทียวค้นตึก
 บ้านแลดงดอน แม้นประสพพบนางเทวี ว่า
 เรานี้ให้คนเข้ามาก่อน จะถามดูให้รู้โทษกร
 อธิษฐานว่ากล่าวทั้งวิพาร ๖ คำ ๖ เจริญ

๑ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงวัยสั่งใส่เกษา ต่าง
 ถวายบังคมแล้วไคลคลา ออกมายอกเวร
 เกณฑ์กัน เรียกหาข่าวไพร่ขุนวาย จัก
 แจงแต่งกายขมิ้นนั้น ครั้นเสร็จก็รับจรรโล
 แยกกันไปตามมรคา ๖ คำ ๖ เชิด

๑ ออกนอกอารามมาถึง ทางหนึ่งจะเข้า
 ประตูป่า เทียวคลำคัญสัญญา ก็พบรอย
 วิพารจำปาทอง ทั้งสิ้นดีปริศนา หัวเราะ
 ว่ากระหยิ่มยิ้มย่อง ให้ข่าวสนิทติดพัน้อง
 เปนนายกองเก็บดอกจำปาไป แล้วรีบตาม
 ทรมไวยจะให้ทัน คั้นคั้นเค้นมาในป่าใหญ่
 ลักครุ่นหนึ่งถึงต้นไทร แลไปเห็นหีบที่สงกา
 ต่างวุ่นวิ่งชิงกันเข้าเพ่งพิศ ปลาจิตจรเบียด
 เห็นภษา จำปาทองตกกลาดดาษดา พี่
 เลี้ยงพดจาห่ารอกัน แล้วแยกย้ายเดินไป
 ค้อมมอง เทียวท่องตามไปในไพร่สัณฑ์

๔๔ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

บ้างระวังนั่งเฝ้าของสำคัญ บ้างชวนกันขึ้นต้นไม้
ไม้คู้ บ้างเที่ยวไปพรวนอัคร ชอก
ซอนเที่ยวหาเป็นหม่มหม่อ ไม่ประสพพบพาน
นางโฉมตรู ต่างก็บ่าวไพร่มาพร้อมกัน ฯ

๑๒ คำ ฯ เจริญ

๑ จึงปฤษาหารอกันทั้งสี่ เรานี้จะรีบ
ผายผัน ไปทูลความตามใจของสำคัญ
ทรงธรรมจะโปรดประการใด ครั้นจะเที่ยว
หาองค์งลักษณ์ ไม่ประจักษ์ว่าไปตำบล
ไหน ว่าแล้วก็พากันคลาไคล บ่าวไพร่
แยกหีบรีบตามมา ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงตรงเข้าไปเฝ้า ก็มเกล้า
บังคมเหนือเกษา แล้วกราบทูลความตาม
กิจจา เติมเข้าไปถึงชายไพร่ พรวนทั่ว
แนวเป็นแถวถ้อง คอกจำปาทองก็ใหม่ใหม่
จึงตามรอยดำเนินเดินไป ถึงต้นไทรได้หีบ

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๔๕

กับฉาน ทั้งจำปาทองก็กองกลาด ผิด
ประหลาดไม่พบนางโฉมศรี ข้าเที่ยวคในคอง
พงพี พบแต่รอยพาชีรอรอด ครั้นคั้นคั้น
ค้นหาต่อไป รอยรอมโนไมยกก็หายหมด
สุดที่จะเที่ยวเลี้ยวลต พระทรงยศจงทราบ
ในลี้ ๗ ๘ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น ท่านท้าวธรรมิกเรื่องศรี เห็น
หีบกับสไบของเทวี ภูมิสงไสยในวิญญา
จึงตรัสแกมเหสีทรมไวย พิเคราะห์ไปสม
สันคังเราว่า เจ้าจะเห็นอย่างไรให้ว่ามา
อันนางสวัญชานงเยาว์ อีเหล่านฤชยา
สาธารณ เอาท่อนไม้ใส่พานว่าลูกเขา เฝ้า
ตะบอยบอกฉวยยั่วเย้า อนิจาตเกราะข้างเขา
ความ ถึงจะเป็นกาลดีชั่ว เมียของตัว
เป็นไรไม่ไต่ถาม ผิดชอบก็ไม่ว่าความ ขี้
ได้เล่นตามสยายใจ นี่แน่ไชยเชษฐลูกเอ๋ย

กระไรเลยวงงลงหลงไหล จงพิณพิศศุข
สไบ เห็นเจ้าจะจำไค้คอกกระมัง อันหีบ
ใหญ่ใบนี้อยู่กลางกอง มันคงจะใส่เอาไปฝัง
แต่จวนใจว่าไปก็อำปลัง จะคอยฟังถ้อยคำ
สุวิญชา เธอสิ่งของรื่องรอยก็พบบัน จะ
แทรกกินบินไปไหนหนักหนา อ้ายทั้งสี่
เลี้ยงมึงกลับมา มุสาเปล่าเปล่าไม่เข้าการ
เสียแรงกวัไฉนเชื่อใจ ช่างนี้ไค้มคห้อย
กับบ้าน ชอบแต่เขมยให้หลังเป็นทาลาน
การงานหนักเบาไม่เข้าใจ ฯ ๑๖ คำ ฯ เจริญ
๑ เมื่อนั้น นางแก้วสัจจาอชฌาไศรย
เคืองแค้นลูกยาแล้วว่าไป นั่งคอยไยไม่
พาที ของนี้จำไค้จำไม่เล่า ลูกเฒ่าอะไรที่
ไฉนนี้ พลอยเพื่อนเบือนปนเจ้าคนคี่ ช่าง
ไม่มีความคิดสักนึกเดียว เชื้อกลิ่นหลงกล
คนโกหก มีแต่พอกโมโหจนเฉียว ใจคอ

พอดักระนั้นเจ็บ จะบอกแม่คำเดียวไม่น้อย
ใจ นิจาเอ๋ยสุวิญชาบังอร จะชอกชอนไป
คำบลไหนไหน จะคอยากลำบากประการใด
ว่าพลางอรไทยก็ไค้ไค้ ฯ ๑ ๘ คำ ฯ โอค
๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐาสิริวงษ์เรืองศรี
เห็นองค์สมเด็จพระชนนี ไค้รำพรรณว่าไป
คิดถึงเมียเสียใจอาไฉนนัก พระเมินภักตร์
ฉินฉินกลั้นร้องไห้ พลางหยิบดอกจำปาผ้า
สไบ ภูวนายแลเล็งเฟ่งพิศ แล้วทูลสอง
พระองค์ทรงเดช จงโปรดเกษเกษลูกนนิศ
เพราะโมโหหนั้นไม่ทันคิด ออกศัลลจิต
ให้เป็นไป หากสี่เลี้ยงเข้ากันทาง ขอ
โทษนางอ้วนอนเป็นไหนไหน จึงมิไค้ฆ่า
ฟันให้บรรลัย ชับไล่เสียจากภารา เศษ
บุญนางตลอดกรอดฝั่ง อัครังคนคิดฤษยา

จะเลี้ยงสับแล้วเฝ้าเอาเกลือกทา แก่แค้นแสน
สาแก่ใจมัน ฯ ๓๐ คำ ฯ

๑ เมื่อ นั้น ท่านท้าวธรรมมิกนิกขุนหัน จึง
ตรัสว่าไม่เห็นถึงเช่นนั้น น้อยๆ ให้ฆ่าฟัน
กัลยา นี้หากอ้ายทั้งสี่เลี้ยง มันว่ากล่าว
บายเบี่ยงเบนหนักหนา ยังขับไล่เสียจาก
ภารา งามหน้าแล้วคราวนี้แท้ จะพูดไป
เห็นชอบเปล่าไม่เข้าข้อ ถึงเป็นพ่อก็ทำไม่กับ
คนแก่ นัยวันแต่จะเพื่อนเชื่อนแซ่ ไม่รู้คั่ง
รู้แหวประทุไธ แต่คิดมาๆหนึ่งจะต้องว่า จะ
พลอยพาความผิดถึงผู้ใหญ่ หยาบหยาบ
ทำตามอำเภอใจ ยิ่งกว่าข้าสินไถ่ที่ไต่มา
ถ้านางไปพูดท้าวกล่าวโทษ จะกริ้วโกรธขัด
แค้นแสนสา ก็ระยอกพวกลอสรา รียบมา
เคียวกินสินทั้งเมือง จงเร่งคิดคิดตามทราวม
ไวบ ไปแก้ไขทุกความตามเรื่อง ชี้แจง

บรรยายให้หายเคือง เร่งออกจากเมืองใน
วันนั้น ว่าพลางชวนนางแก้วสัจจา ลี้ลาลง
จากปราสาทศรี พร้อมสนมกำนัลขึ้นที่

ภูมิเสด็จเวลาไคล ฯ ๓๑ คำ ฯ เสมอ

๑ เมื่อ นั้น พระไชยเชษฐาธิราช ครวญ
คร่ำคร่าสรวทระทศใจ อยู่ในแท่นที่ศรีไสยา ฯ

๒ คำ ฯ

พระยาโคก ทอดองค์ลงนอนเห็นอาคณิ กรกาย
พระวิลาสละห้อยหา คิคคิ่งถึงโฉมสวัญชา
ให้มีความเมตตาอาไโดยนัก แต่เจ้าพลัด
พรากจากบริ พันธ์กเพียงอกหัก จาก
เมียเสียทั้งพระลูกรัก ทรงคักทิวญจวน
ครวญคราง ฯ ๓ คำ ฯ

๑ โอ้สวัญชาของผัวเฮ้ย บายสิ่งไวเลย
เราเคยสร้าง บันดาลกลให้มือเจ็ดนาง
มันเกิดมาตามล้างในชาตินี้ จึงพ้อญให้ผัว
๔

๕๐ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

มวนิยม สยามคมคยพวกเคียรถีย์ ไม่รู้
กลคนกาลกิณี จึงเสียมิ่งमारศรีน่าน้อยใจ
ส่งสารป่านนางโสมทรู จะไปอยู่แห่งหน
คำบลไหน ฤๅจะตายวายววงเสียกลางไพร
ฤๅจะไปไต่ถึงพระบิทร ยิ่งคิดยิ่งแค้นแสน
เทวศ ชลเนตรซึมซาบอาบหมอน พระ
โคกคัลย์กรรแสงถึงขังอร แน่นอนสอนให้
ไปมา ฯ ๘ คำ ฯ โอค

๑๐ ว่าย เมื่อนั้น นางศรีสุริยาเสนาหา เห็น
พระโสมยงทรงโคกกา สอนถึงสวัญชาที่
พรันใจ จึงเรียกนางอุบลวดี ครั้นเราจะคิด
เป็นไฉน หยูกยาอาคมที่ทำได้ ก็เสื่อม
คลายหายไปทุกเวลา พระรอกวญคร่ำ
รำพึง คิดถึงสวัญชาเป็นหนักหนา แม้น
ตามไปไต่ตัวกลับมา เขื่อนน้ำก็จะเกิดวน
วาย จำเราจะพากันขึ้นไป เยาวะเย้ายไปไฟ

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๕๑

พระโสมฉาย ให้เขออัปยศอคอย แล้ว
เดินกรวยตรงไปไม่รั้งรอ ฯ ๘ คำ ฯ เพลง
๑๐ ๑๐ ครั้นถึงจึงเข้าผลักไล่ ทุกข์ร้อนถึงใคร
กระหน่นอ ฝ่าควญคร่ำน้ำเนตรยังคลอกลอ
เห็นต่อจะรำฤกกถึงเมียรัก นางสวัญชาเป็น
กาลิ พื่อญมีลูกอ่อนเป็นท่อนลัก ยัง
อาไลยในหญิงทรลักษ์ณ์ ไม่อายลักครันัก
สนมกรมใน เขาจะว่าพระองค์หลงเมียบ
ขยับไล่ไปเสียแล้วร้องไห้ นางอินหมั่นแสน
แน่นไป มิใช่สัตว์มีจำเพาะ ไม่เหมือน
นางหน้าवलไม่ควรคู่ แต่เจ้าสวัญชาจะพา
เหาะ เคียวนพวากจากทั่วเป็นควรวเคราะห์
ไปสืบเสาะตามหาเอามาชี รักเมียบสออย่าง
ห่างไม่รอก เป็นไรไม่กอดกันไว้สิ ขยับ
เสียจากวังแล้วนั่งมี สันตติมันตั้งตลิ่งตไล
สมเพศเวทนาน้ำหวัร่อ ทุกข์ร้อนนอนหง่อ

๕๒ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

เหมือนจับไข้ ภูกระนั้นชัยเมียเสียทำไม แล้ว
จะมาอาไโดยเมื่อปลายมือ น้ำลายคายถ่ม
ลงถึงดิน! จะกลับคืนกลืนกินไม่เกลียดฤ
ไพร่บ้านพลเมืองจะเลื่องฤา อึงออกไปทั่วทั้ง
เหมันต์ ฯ ๑๔ คำ ฯ เจริญ

๑๕ เมื่อ นั้น พระไชยเชษฐเคืองแค้นแสน
คลี๋ย ภู่งานศาลเคียดคตนั้น ขบฟันกรัวย
กรากควาตไป เหม่อซ้ำหน้าเป็น มาเยาะ
เยี้ยกเล่นฤาไหน ภูชัยเมียภูเสียก็เพราะ
ใคร พวกมึงฤามีไช้มายบง มึงอย่าพัก
ชมชื่นร่นรวบ ชีวิตมึงจะมีวัยเป็นสุขผ
ม้นตามไปไค้สมดังใจจง จะปลดปลงทั้ง
โคตรอื่เจ็ดคน วันนั้นเสียความไม่ถามไถ่
ภูหลงเชื่ออื่ใจอกศล ไม่ทันคิดพิเคราะห์ค
เล่ให้กล บันศาลคตจิตรใจให้ชัยน้อง มึง
ทั้งเจ็ดคนอื่ชาติซ้ำ เห็นภูไปมากของทอง

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๕๓

ทำแกเื้อแก่ทัวหนึ่งหัวพอง เหมือนกิ่งก่า
ไค้ทองผูกคอไว้ ภูไค้หีบมาเป็นสำคัญ
จะไค้เล่นเห็นกันให้จึงไค้ ข้างพันผูกกว่าลูก
เป็นท่อนไม้ นั้นเล่ให้กลของใครอื่มารยา ฯ

๑๖ คำ ฯ

๑๗ เมื่อ นั้น นางอบลวักเสนา เคือง
ค้อนยื้อนตอยพระวาทา ถึงหีบหีบไค้มาไม่
ตกใจ ใครยังยืนว่าซ้ำทำร้าย อันระกิด
ตัวตายอย่าสงไสย ถึงจะค่าน้ำลายไฟ ไม่
ย่อท้อต่อใครอย่าสงกา ลีไค้หีบมาเห็นเป็น
สำคัญ ก็เชิญไปตามกันที่ในป่า เกลือก
ว่าจะพบพระลกยา จะไค้พามาให้พร้อมพรัก
ชันชซ้ำอยู่ในเรือน มันไม่เหมือนหม่อมแม่
เจ้าท่อนสัก แต่ชัยไล่ไปแล้วยังรำรัก จน
พระภักตร์คุดคำถึงหมักทา ฯ ๑๘ คำ ฯ

๖๐ เจ้เตอเยอเจ้ตนาง เอียงพลางวิ่งพลางไม่
 เข้าใจล่ะ เขาว่าตกใจ ออกไปฆ่าฟัน คลั่ง
 ถึงเมื่อยรัก ชักชักหนั้น ฆ่าพลางพากัน
 พลิ้ววิ่งไป ๆ & คำ ๆ

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐาฯ เกษทกทิตา
ครั้นสว่างสว่างแสงสุริยา เล็ดจมาสระสง
สาคร ฯ ๒ คำ ฯ

๕๖ บทละครเรื่องไชยเชษฐา

๑ ทวงเครื่องประดับสรรพเสร็จ ชัดพระ
ขรรค์ไพบีศวรพักตร์ แล้วลีลามาทรงอักษร
ให้เลิกพลนิกรไคลคลา ๒ คำ เชิด
๑ พระเสด็จเข้าในไพรพญักษ์ คั่นถึง
เจ้าออกเสนา พลาทงชมรุกขชาติตา
ย่างทรงผลผลกาธรร หอมหวนอวลอบมา
รวยริน กลิ้งกลื่นเหมือนกลิ้งดวงสมร พระ
ผันแปรแลเห็นทิวากร ย่างยิร่อนเรียกคู่
ย่างจับคอย เบญจวรรณจับวลีพันโลก
ถวิลวณิโยคที่โคกสร้อย กระลึงจับไม้
กระลึงลอย เหมือนขับไล่สาวน้อยให้คลาศ
แคล้ว นกหว้าจับไม้ชานางนอน เหมือน
น้องวอนว่าพ้อยแจ้วแจ้ว นกกระเตนเต้นไต่
คันช้องแมว เหมือนนางแก้วไต่เต้าตาม
วิฟาร์ ชมพลาทงทางคั่นถึงเมืงรัก พระทรง

บทละครเรื่องไชยเชษฐา ๕๗

คักคิเศวรัสร้อยละห้อยหา ไม่แลคห่มไม้
สกุณา รียบเร่งอาชาจรลี ๓ คำ เชิด
๑ เห็นพลาทงทางเห็นจำปาทอง เร็วราย
ก่ายกองตามวิถี ทั้งร้อยแมวชค้ายขัดพี
จึงบอกสัพเพตมโกลา อันนวลนางมาทาง
สิงห์ไฟ น้องนคใจเป็นหนักหนา ชรอย
เจ้าเศวราโคกไคลคลา คอกจำปาจึงตกตาม
ทางไป แล้วสั่งบรรดาพวกล ให้คั่นคั่น
คั่นคว่าในขั้วใหญ่ สั่งพลาทงทางข้ามโนนไผ
ตามรอยคอกไม้ไป ๒ คำ เชิด
๑ ร้องเชิด เห็นจอมปลวก คอไม้หมายความว่าน้อง
พระก้มองค์ลงมองอยู่เป็นครู่ ครั้นแลไปมิใช่
นางโฉมตร ให้คิคาชอยคสในพระไทย
เห็นเงาไวไวอยู่ในกร รอยขยับม้าหกลาคใหม่
เข้าใกล้มิใช่นางทราวมไว ชลในยไพล
หลังลงหลังม้า ได้ยินเสียงคเหวว่าเร่วร้อง

๕๘ บทละครเรื่องไชยเชษฐา

เอ๊ะเสียงน้องโนนแล้วกระมังหนา ฟังไปมิใช่
เสียงสุริยชา พระทรงโคกาแล้วคลาไคล ฯ
๖ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงปลายแควเมืองสิงห์ ให้พัก
พลหยุดอยู่ในป่าใหญ่ พระศรีแก่งเลียง
ทันใด เราจะตั้งแรมไพรอยู่ที่นี่ จะไ้ช้ขับ
ชาญให้รู้ข่าว ว่านางมาถึงท้าวภักษิ์ ฤา
เวียนวงหลงอยู่พนาลี จะไ้ขับโยชไปเที่ยว
ค้น พ้อออกไปบอกเสนา ให้ตั้งพลับพลา
พนาสถาท์ อย่าเกรียวกราวข่าวร้องงทุกคน
รู้ถึงสิงห์จะร่นวาย ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงรับสั่งแล้วผันผาย
จึงเรียกหาบรรดาตัวนาย แล้วบรรยายสั่ง
ความตามบัญชา ฯ ๒ คำ ฯ

บทละครเรื่องไชยเชษฐา ๕๙

๑ บัดนั้น เสนาตำรวจในซ้ายขวา ให้
ข่าวไพร่ทักไม้เกี้ยวมา มาปลุกพลับพลา
ณพลัน ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น องค์พระไชยเชษฐาเสด็จขึ้น พอ
พระสุริยาสายัณห์ จรรโลงนั้พลับพลาไชย ฯ
๒ คำ ฯ เสมอ

๑ ลองค์ลงนั่งเหนืออาคัน จะการั้ตรัส
ประกาศให้ไหม ให้กิจราพึงคึงใน ถึง
นางทราวมไยสุริยชา ครั้นเพลพลบคำอำ
ม้อง เลียงนกหกร้องก้องบ้า จึงเสด็จเข้า
ในที่ไสยา เอนองค์ลงนิทราไม่มีสหาย ฯ

๔ คำ ฯ ตรีพระประหมไพร

๑ พระแน่นนอนถอนทอดใจใหญ่ คึกไคร่
ครวญไปฤไทยหาย กุชับเมียบเลี้ยวรู้แค้น
ร้าย มั่นอบายพดพ้อล่อลวง พอฉกจิตร
คึกกลับสืษัแล้ว คงดวงแก้วตกลงชเล

หลวง น้อยใจเจ็บช้ำระกำทรวง มันแก้ง
 เต็ดเอาดวงชีวิตไป แต่จากมิ่งเมืงขวัญจน
 วันนั้น ผัวจะมีความศุขก็หาไม่ เจ้าคิดถึง
 พี่ย่างฤๅอย่างไร ฤๅจะแค้นเคืองใจไม่ไยดี
 นิจาเอ๋ยปานนี้สวัญชา จะอยู่อย่าฤๅจะอยู่ใน
 กรุงศรี พระขวัญจนครรวนหาในราตรี จน
 ม่อหยล้วยไปกับที่ไสยา ฯ ๘ คำ ฯ ตระ

๑ เมื่อ นั้น พระนารายณ์ธิเบศร์โอรสา
 อยู่ในสิงหฬาราม จนนัสนายาอยู่ได้ใจก็
 รูปทรงกลม่อมพร้อมพรังงามยิ่งเทวาในราช
 เสวยรมย์สมบัติสวัสดิ์กับพระชนนีโสมทร
 เมื่อวันจะพบพระบิดาเรศ ให้ยังเหตุโอรสคิด
 อตส น้าเจ็บใจใครหนอเป็นพ่อกู จึงถาม
 มารดาทุกทีใด ฯ ๖ คำ ฯ

๑ อันพระบิดาเรศของลูกรัก ไม่รู้จัก
 ทรงว่าองค์ไหน เห็นแต่แม่ผู้เดียวเปลี่ยว

ใจ กับท้าวไทไอยกาเป็นสองคน สรวินัย
 พงษ์ประยูรที่คุ้นเคย ช่างไม่มีข้างเลยใน
 สิงห์พิ โปรงเกล้าเล่าแดงแจ่มยบด เหตุ
 ผลเป็นไฉนพระชนนี ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อ นั้น นวลนางสวัญชามารศรี ได้
 ฟังลูกยาพาที เทวก็คิดสอทั้งใจ เหตุนี้
 ร้ายพระบิดา ตามมาแล้วลูกจึงนึกได้ แสน
 สงสารลูกน้อยกลอยใจ ชลในยไหลหลังดัง
 ขาวา ฯ ๔ คำ ฯ โอค

๑ เมื่อ นั้น พระนารายณ์ธิเบศร์โอรสา แล
 เห็นสมเด็จพระมารดา ชลนาไหลพวากก็
 หลากใจ จึงทูลว่าข้าถามถึงบิดาเรศ เป็น
 ไฉนไยทรงกรรแสงให้ เหตุผลต้นปลาย
 ประการใด จงบอกเล่าลูกไปตามสัจจา ฯ
 ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อ^{นั้น} สวิญชา^กกล่าวแก^งแล^งสร^งว่า
เม^{ื่อ}ก^{แม่}แ^งน^คห^ลง^คา ผ^งป^ลิว^เา^ตา^{ให้}
เค^{ื่อ}ง^คาย ช^ลเน^ทร^ไห^ลห^ลง^ลง^พร^งพ^ร
เค^{ื่อ}ง^อย^เเค^{ื่อ}ย^วน^ยง^{มี}ห^าย ช^งถ^าม^ดิ^งบ[ิ]ค^า
อ^ยว^{ุ่น}ว^าย แ^{ม่}จะ^บอ^กถ^าย^อย^าร^อน^รน
อ^{ัน}บ[ิ]ค^าเร^ศเก[ิ]ก^เย^ขง^{เจ}า^น ^{นี้} ค^{ือ}พ^{ระ}ร^{อง}ค[์]
ท^รง^ขร^มท^{้าว}ส^{ิง}ห^พ จ^งไป^เ้า^ไย^กา^เ้า
ส^าก^ล ท^ลถ^าม^เห^ตุ^{ผล}ให้^แจ^{้ง}ใจ ^๖ ค^ำ ^๖
เร^วจ^า

๑ เมื่อ^{นั้น} พ^{ระ}น^าว^าย^{นี้}เ^ยศ^{ร์}ส^{ัน}ส^งไ^ย
แล^วบ^{ัง}ค^มล^าค^ลา^ไค^ล ^{ไป}เ^{้า}ท^{้าว}ไ^ท
ไ^ยก^า ^๖ ค^ำ ^๖ เ^{พล}ง

๑ คร[ึ]น^{นี้}ถ[ิ]ง^มห^าป^{รา}ส^าท จ[ิ]ง^ลิ^ลา^ศเ^{้า}ไป
ไ^กล^{ัย}ก[ิ]ษ^า ล^กอ^งค[์]ล^งก^รา^ยก[ิ]ย^าท^า ^{นี้}
เ^{้า}ไ^ยก^าพ^{ระ}ย^าย^กิ^ษ ^๖ ค^ำ ^๖

๑ เมื่อ^{นั้น} ท^{่าน}ท^{้าว}ส^{ิง}ห^พท^รง^คัก^คิ
เซ^ยช^มไ^ลม^ลบ^ยภ^{ัก}ค^{ร์} พ^ลาง^อุ้ม^หล^าน
ร^{ัก}ไ^{ส่}ต^{ัก}ไ^{ว้} ^๖ ค^ำ ^๖

๑ เมื่อ^{นั้น} พ^{ระ}น^าว^าย^{นี้}เ^ยศ^{ร์}บ^{ัง}ค^มไ^หว[์]
แล^วร^าบ^ทล^{ความ}ถ^าม^ท้าว^ไท ^พอ[่]เ^{้า}ค^นไ^ท
ไ^ยก^า แ^ต่^หล^าน^รัก[ิ]ค^ำจ^ำค^วาม ^ยัง^{ไม่}ร^{ู้}
จ[ิ]ก^นา^มร^{ู้}จ[ิ]ก^{หน้า} ^{คร}ึ^นท^ลถ^าม^พระ^{แม่}ส^{วิ}ญ^{ชา}
บ^อก^วา^ตา^เน^พอ[่]เ^{เห็น}ผ[ิ]ค^นัก ^มา^วค^ำข^ำย^{ัง}
เ^นส^{าว}แล^ว ^ตา^นแ^กไ^คร^งค^รำ^งพ^{ัน}ฟ^{าง}ห^{ัก}
ไ^{ม่}ร^{่ว}ม^แท^{่น}บ^รร^มภ[ิ]ร^มย[์]ร^{ัก} ^สง^ไย^นัก^ตา
เ^{้า}ให้^เ้า^{ใจ} ^๖ ค^ำ ^๖

๑ เมื่อ^{นั้น} ท^{่าน}ท^{้าว}ส^{ิง}ห^พเ^นไ^{หญ} ^ไค[์]
ฟ^{ัง}ห^ลา^นส^นอ^งต^{้อง}พ^{ระ}ไ^ทย ^ยื^{้ม}แ^ยม^ลไ^ม
แล^วว^{่า}มา ^เา^เเห็น^วา^ตา^ชร^าน^{ัก} ^หล^าน^รัก
จ^ะอ[ิ]ย^าย^าย^{หน้า} ^ไม่^สม^กน^{ัก}ย^{แม่}ส^{วิ}ญ^{ชา}
จ[ิ]ง^{ให้}เร^{ีย}ก^พอ[่]ต^าแล^วเ^นไ^{ไร} ^๖ ค^ำ ^๖ เร^วจ^า

๖๔ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์เฝ้าครุฑขึ้นส่งไสย
สำคัญว่าพ่อจริงกึ่งไป จึงกราบทูลท้าวไท
ไอยกา หลานจะลาไปเล่นพนาลี่ จับหม่อม
มฤคิแลย์กษัตริย์ ทวันชายาย่ำคล้อยจะกลับ
มา พระไอยกาจึงไปรคปรานี ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ท่านท้าวสิงหพิทักษ์ แสน
สวาทินคิตาพันทวี กอดจูบแล้วมีพระบัญชา
หลานจะใคร่ไปเที่ยวเล่นไพร ก็ตามแต่น้ำ
ใจตาไม่ว่า จึงเรียกสัพพะเลี้ยงเข้ามา กำชับ
กำซาสารพัน แล้วมีบัญชาการว่าหลานรัก
พ่ออย่าอยู่ช้านักในไพร่สัณฑ์ พ่ออย่าชวย
แสงสรวินัน จงรีบผายผันมาภรา ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์เฝ้าครุฑไอรสา ชื่น
ชมยินดีชิลลา มาทรงอาษาทันใด พร้อมพระ
พลีเลี้ยงทั้งสี่ เล่นข่มม้ามาไสว คอยจับคืบ

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๖๕

คังเวียงไชย เร่งอาษาไนยให้เคลื่อนคลาย ฯ

๔ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงป่าใหญ่ไพร่สาร จึงสั่งพนักงาน
บ่วงข่าย ให้เร่งลงหลักคักกราย พวกม้า
ผ่นผายไปได้มา ฯ ๒ คำ ฯ เຈရာ

๑ บัดนั้น เหล่าพวกพนักงานถวนหน้า
ผูกบ่วงถ่วงทั้งโยทะกา คักตามมรคาที่เนื้อ
จร บ้างวงข่ายรายรอบปากขนาง ใส่สาย
ใยระยางชักหลอน พวกม้าไล่ไปชายตงคอน
หุ้มค้อนฝูงสัตว์สพัตมา ฯ ๔ คำ ฯ เชิด
เຈရာ

๑ บ้างจับได้สิงโตโคกระทิง สรรพัต
สัตว์สิ่งห่มหิงษา บ้างได้เนื้อเขื่อนานา
ต่างเอามาถวายพระกุมาร ฯ ๒ คำ ฯ เຈရာ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์นิเบศร์เกษมสันต์
ชมสัตว์จุฑาบทแสนสำราญ แล้วพระกุมารก็
ปล่อยไป ฯ ๒ คำ ฯ

๑ ครั้นเสร็จชนสายขนศิลป์ ฟ้าดิน
กัมปนาทหว่าคไหว บึงต้นรังพลันทันใด
เสียงสนั่นลั่นไปในอารัญ ฯ ๒ คำ ฯ เชิดฉิ่ง
เจรา

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐตระหนกอกสัน
กับสัพพะเลียงทั้งนั้น พากันทวนหว่าคประหลาด
ใจ พะเลียงว่าเสียงเหมือนฟ้าผ่า บ้างว่า
เขาขยับขึ้นใหญ่ จึงลงจากพลับพลาลาไคล
เที่ยวค้อมเดินไปจะใคร่รู้ ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๑ ค่อยแลลอคสอดเห็นพระกุมาร กับ
ทวยหาญน้อยน้อยมาเล่นอยู่ รูปทรงโสภา
น่าเอนศ ถือชนน้าวประลองคนองนัก พระ
จึงว่ากับสัพพะเลียงไป ลูกใครกระวีริศสิทธิ

ศักดิ์ งามทั้งรูปทรงวงกัศร น่ารักน่าชม
ภิรมย์ใจ ครั้นเราจะเข้าไปพดชา เต็ก
ดูแปลกหน้าจะร้องไห้ จะใคร่ชักชวนมา
พลับพลาไชย จะเกลี้ยกล่อมฉันทิพิ์ช่วย
คิด ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น ทั้งสัพพะเลียงผู้ร่วมจิตร ต่าง
คนแลเล็งเพ่งพิศ แล้วทูลทรงฤทธิไปทันใด
อันทรวดทรงองค์พระกุมารนั้น เหมือนภุม
วิงจึงถึงเถื่อไล่ ทั้งท่วงทีภิรียาลม่อมลไม
จะดูไหนไม่ผิดสักสิ่งอัน อย่าสงสัยไปเลย
พระทรงยศ โอรรถของพระองค์เป็นแม่นมั่น
ชรอยบุตรสุญาชาลาบรรณ พระทรงขรรค์
อย่าแหงนแคลงใจ ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐจึงทอแยกลงไข
พัวเห็นจริงทุกสิ่งไป จึงคลไ้ให้องันเมตตา
ถ้ามันเป็นลูกเต้าของเราจริง จะปรากฎยศ

๖๘ บทละครเรื่องไชยเชษฐ
ยิ่งในไต้หล้า ชาตินี้มีกรรมไต่ทำมา พลัค
พรากสวัญชานงลักษณ์ พเลิฏ์เห็นแปนไป
เข้าใจคล หลงกล่อคนอปรลักษณ์ จน
จากเมียบเลียงองค์พระลูกรัก แสนวิตกกอกจะ
หักสั้ตามมา อนิจาสวัญชาของผัวเอย เมื่อ
ไรเลยจะได้เห็นหน้า เจ้าช่างวางใจไม่อัธมา
ละให้ลักยามาเล่นไพร พระคิดถึงเมียบแก้ว
แล้วโคกคัลย์ ยิ่งกลืนกลืนชลเนตรก็
ยิ่งไหล เส่จ้อออกไปนอกพุ่มไม้ ตั้งใจยื่น
ศพระกุมาร ฯ ๓๐ คำ ฯ
๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์วิเบศร์ใจหาญ
เล่นอยู่กัษหม่มวิรวาร เห็นคนยืนนำฉานก็ขัดใจ
จึงหัดคิดตรัสว่าอายเหล่านี้ ชั่วมึงจะมีวัย
หารู้ไม ยืนเขม้นจะเล่นกทำไร คำรวจใน
เร่งออกไปถามดู ว่ามายืนทำไมที่ไหนดนั้น
ฤาชวนกันหลอกล่อจะต่อสู้ จึงมิได้ยำเียง

๖๙ บทละครเรื่องไชยเชษฐ
เกรงกู ไปถามดูแล้วกลับมามีพลัน ฯ
๖ คำ ฯ เจริญ
๑ บัดนั้น พวกตำรวจในคนขยัน ก้ม
เกล้ารับสั่งบังคมคัล พากันวิ่งไปแก้กั ฯ
๒ คำ ฯ เชิด
๑ ครั้นถึงจึงว่าตานั่งลง ทำไมมายืนตรง
นำที่นั่ง ดาเหล่านหนักหนาว่าไม่ฟัง จะ
เอาหว่ายลงหลังฤาว่าไร แกล้งออกมาเผ่น
เห็นฉนัต รับสั่งตรัสให้เข้ามาถามได้ ค้วยืน
นำที่นั่งบังอาจใจ ไม่เห็นเจ้าฤาไรให้ว่ามา ฯ
๔ คำ ฯ เจริญ
๑ เมื่อนั้น องค์พระไชยเชษฐก็หรรษา ได้
ฟังเต็กเต็กมาพดจา ยิ้มแย้มไปมาในพระ
ไทย จึงตรัสว่าน้อยน้อยเท่านั้น ลำนวนถ้วน
ถักผู้ใหญ่ ว่าพลางทางยื่นพระหัตถ์ไป
จับเกษาเสือกไล่ไปมา ทำไมจะให้ถูกถั่ว

๗๐ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

เกรง เจ้าเองเป็นอะไรมาหนักหนา ขึ้น
อยู่ไม่ได้ฤาไรนา ภูมิรู้ที่จจะว่าให้การเป็น ฯ
๖ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น เต็กเต็กโกรธใจมิใช่เล่น พา
กันกลับมาหน้าตากระเด็น ร้องว่าจะได้เห็น
กันเดี๋ยวนี้ ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ มาถึงจึงกราบขาทมส ลื่อนพลางทาง
ทูลถว้นถึ ขาดือรับสั่งพระภูมิ ครั้นสลด
แค้นแสนเจ็บใจ ไต่ถามตาแกร้งแค้นก
จะให้หลักให้การก็หาไม่ ตวนายนันคือน้อง
มือไว จีบศิระเข้าไว้จะให้กลัว แล้วว่า
ขึ้นอยู่ไม่ได้ฤา พดพลางเอามือสั่นหัว เห็น
ว่าเป็นเต็กเล็กกว่าตัว มิได้กลัวพระราช
อาญา ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์เษบศร์โอรสา
ฟังคำอำมาตย์ทูลมา พระกริ้วโกรธาตละ

บทละครเรื่องไชยเชษฐ

๗๑

ไฟ น้อยฤาทำได้ไม่ยำเกรง ช่มเหงเสนา
ผู้ใหญ่ ภูกลับเข้าไปในเวียงไชย จะกราบ
ทูลท้าวไทไอยกา อุดอจราชศักดิ์เป็นสคคค
น้อยจิตรน้อยใจหนักหนา สดงามได้ไม่ไห้
การมา ไปผูกคอตคร้ามมาบัดนี้ ฯ ๖ คำ ฯ
เจริญ

๑ บัดนั้น เต็กเต็กรับสั่งไล่เกณ บ้าง
บิตผ้าหาเชือกมาพันที่ เปรมปรีคคใจแล้ว
วิ่งมา ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงร้องว่าไป สดใจบาปกรรม
ที่ท่าข้า พระองค์ทรงกริ้วโกรธา ให้ผูก
คอตาค้าคนไป ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐผู้มีอชฌาไศรย
แจ้งการว่ากุมารเคืองใจ ภูในยถวิลจินดา
จ่าจะไปเล่าโลมโถมงาม จะไ้ช้สมความ

ปราธนา คิดพลางอย่างเบื่องล้า ไคลคลา
มากับพี่เลี้ยงพลัน ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๑ ครั้นถึงจึงมีวาจา พ่ออย่าเคืองชุ่นหน
หัน รักกันนั้นดีกว่าช่งกัน จะทำน้ำใจ
สันไม่ว่าเขา ข้าเห็นเจ้าเล่นกับย่าวไพร่ ให้
มีใจรักเป็นหนักหนา ขออ้อมเจ้าหน่อยเถิด
รา พลังคว้าข้อมือยอยดไว้ ฯ ๕ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น นารายณ์ชเวยศร์โกรธหนัก
ผลักไล่ สบข้อมือเสียพลางทางว่าไป นี่รู้
จักใครมาขุดมือ เมื่อกเราใช้ให้ไปว่า
ควรทำเสนาเราไฉ่ๆ ยังกลับมากุดตลุด
ขุดขุด ทำย่าวแล้วรอมมาทำเรา ตาเห็น
เป็นเด็กไม่ยำเกรง แกล้งข่มเหงกันเล่น
เปล่าเปล่า เป็นผู้ใหญ่ทำไฉ่ก็ทำเอา แล้ว
เดินหนีมิให้เข้าใกล้องค์ ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น องค์พระไชยเชษฐสูงส่ง จึง
ตรัสปลอบตอบคำจาง เพราะใจตรงจงรัก
จึงหักมา ข้าไม่หลอกล่อคอกพ่อเอ๋ย อย่า
โกรธเลยรักกันเสียดีกว่า เจ้าก็ตัดเยื่อใย
ไม่เมตตา อนิจาเกินหน้หลักไชย เมื่อก
เจ้าใช้ย่าวออกไปห้าม ข้าพานเขลาเบา
ความไม่ถามไถ่ ไม่ทันรู้ว่าเสนาใน เกิด
มายังไม่เห็นใครเป็น เมื่อแต่ลวันเล็กเล็ก
กระจิริด ข้ามีจิตรคิครักจึงหยอกเล่น ลูก
เท่าหัวเหาเท่าเลน ไม่เคยพบเคยเห็นแต่
บุราณ ตรัสพลางทางสั่งพี่เลี้ยงไป เอา
ขนมมาให้แก่พระหลาน แล้วโลมเล้าเอา
ใจพระกุมาร เชิญเสวยของหวานเถิดหลาน
ชาย ฯ ๓๐ คำ ฯ เสร็จ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์ชเวยศร์ว่าอย่าฟัง
หมาย ถึงจะส่ายท้องให้แทยตาย ไม่

มั่งง่ายกินอะไรของใครเป็น มิใช่ผีปีศาจ
ที่เกินทน จะเลือกสนเที่ยวท่องกินของเส้น
อย่าปล่อยไปให้เลื้อยคากระเด็น พลงเดิน
เที่ยวเล่นไม่เจรา ๖ คำ ๖

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐความแสนเสนาหา
พยายามตามปล่อยกุมาร หนีจาปลื้มใจ
ไม่คิด ข้านมิใช่ชายพาล ย่อมมวงษ์วาร
กรรมัตริย์เรื่องศรี ครอบครองหมั่นค้ำชานี้
ไม่มีไอรสแลนคทา ไรทั้งสุริวงษ์พงษ์พันธุ์
ที่จะผ่านหมั่นค้ำไปวันน่า เป็นบุตรข้าเด็ก
ณพ่ออา บิดาจะให้ครองพระเวียงไชย ๖
๖ คำ ๖

๑ เมื่อนั้น นารายณ์เษบศร์เคื่องขัด
อชฌาไศรย พระกริ้วโกรธาพลงว่าไป คน
อะไรที่ไหนนี่ยายข้า อูหมั่นตาเถี้ยนเจ้าเล่ห์
เณโกไว้วุ่นกัหนา และเลี่ยมเทียมเล่น

เจรา จะเป็นผัวแม่ข้าฤาว่าไร ถึงตัวเรา
เล็กก็เล็กเพ็ชร ไม่ขามเซ็ดพวกตาอย่า
สงไสย ขึ้นเจือเยื่อหยิ่งเป็นพันไป ผู้
ใหญ่แสนรู้มาสู้กัน ว่าพลงทางขึ้นชน
ศิลป์ ฟาดินสืบท่อนเลือนลั่น พาดสาย
หมายล้างชวัน ผาดแผลงไปพลันทันใด ๖
๗ คำ ๖ เชิดฉิ่ง

๑ ครทรวงองค์พระกุมาร กลายเป็นมาลา
แลไสว ไม่สังหารผลาญชีพชีวาโดย พระ
กุมารโกรธาใจเป็นโกลี ๖ ๒ คำ ๖

๑ เมื่อนั้น องค์พระไชยเชษฐเรื่องศรี เห็น
ศรกุมารชาญฤทธิ์ กลับเป็นมาลัประหลาด
ใจ วิปริตผิดเพศไม่เคยพบ พระปรารภ
พิศวงสงไสย คิดพลงทางเลียงศิลป์ไชย
เคชะฤทธิ์โกรธุนั้น แม้นกุมารมิใช่ไอรสา
ของนางสัณฐิชามารศรี ขอให้ครลัทธิฤทธิ์

สังหารกุมารนี้ให้วายปราณ แม้นเป็นลูก
น้อยนางโฉมฉาย ให้ครกกลายเป็นทิพอาหาร
เลี้ยงแล้วชนครรอนราญ แผลงไปให้ผลาญ
กุมาร ๖ คำ ๖ เชิดฉิ่ง

๑ ครทรวงองค์พระไชยเชษฐ อาเถที่ไม่
พานโอรสา กลับเป็นเอมโอรสโอรสนา
เกลื่อนกลาดคาบคาพนาวัน ๖ คำ ๖

๑ พระทั้งครทรวงลงทันใด วิ่งไปกอดลูก
แล้วรับขวัญ พ่อลูกมาประสพพบกัน จะ
หักโหมโรมรันด้วยอินใด ปล่อยพลางทาง
เห็นขำมรงค์ ที่กุมารสอดทรวงก็จำได้ จึง
ว่าแหวนนี้ข้าให้ไว้ กับโฉมงามทราวมไย
สวัญชา มิเชื่อเราเจ้าถามพี่เลี้ยงดู เขารู้
จักอยู่ถ้วนหน้า แม้นเชื่อว่าข้ามิใช่บิดา จึง
ค่อยว่าล่อลวงเจ้าดวงใจ ๖ คำ ๖ เหวา

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์เฝ้าศรียังส่งไสย
แล้วตรัสตรึกตรองแห่งแคลงพระทัย ด้วย
ออกนามทราวมไยสวัญชา พลังเรียกพี่
เลี้ยงเข้ามาถาม จึงแจ้งความตามสัจย์อย่า
พรางข้า จึงถามเขาว่าเป็นบิดา ผัวแม่
สวัญชาชนนี้ ๖ คำ ๖

๑ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงประนตบทิศ จึง
ทูลว่าไยกาธิปัตย์ ห้ามปรามความน้อยมาก
มาย แม้นว่าบอกกล่าวเล่าพระองค์ จะ
ลงอาญาซ้ำทั้งหลาย ขวัญไปในวังสืบลัง
ลาย พระเบี่ยงบ่ายอย่าให้ข้าผิดที่ มันคง
องค์แลบทิศ ทรงนามไชยเชษฐเรื่องศรี
ครองเมืองเขม้นตบ้าน สามีพระแม่สวัญชา
อันพระบิดวงศ์ทรงฤทธิ โทษผิดใหญ่หลวง
หนักหนา พระยายักษ์เคืองชดอภัย ไม่
ให้มาพานพบพระชนนี ๖ คำ ๖ เหวา

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์เฝ้าเศียรเรื่องศรี
ไต่ฟังพลึงพาทย์ มีความยินดีเป็นพันไป
จึงขอรกรายบาทพิศุเรศ ชลเนตรแฉวงถึง
หลังไหล สอนพลงทางทูลถามไป เหตุ
ผลกลไคพระทรงธรรม บิตรงค์ของคพระ
มารคร ไม่สมัคสโมสรมลันต์ ฤ
วิบาทขาดหมางอะไรกัน ทรงธรรมจึงเล่าให้
เข้าใจ ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐาเสด็จสรวลระห้อย
ให้ ฟังลูกทูลถามถึงความใน ชลเนตร
หลังไหลพุ่มพ่าย จึงว่าพ่อจะเล่าแก่ลูกแก้ว
กรรมของพ่อแล้วณโฉมฉาย ข้างแม่เจ้า
เล่าก็เคราะห์ร้าย จึงพเลิญุ่นวายวิวาทกัน
เหตุผลตันนยตร์อสุริยา มันทำกับบิดาน
แสนคล้าย ให้บอกกล่าวข่าวข้างสำคัญ
พ่อต้องผาญผันมาอยู่ไพร่ ภายหลังแม่

คลอกเจ้าออกมา สิริยาตบลักเอาไปได้
ครั้นบิดากลับมาถึงวังใน เห็นแต่ท่อนไม้
ไล่พานมา มั่นว่าลูกของนางโฉมฉาย พ่อ
หลงเชื่อฟังอ๊แพศยา จึงขับแม่พลัดพราก
จากภราดา จนเจ้าชัณษาถึงเพียงนี้ อันท้าว
สิงห์พวงในย ขึงโกรธเป็นไฉนณโฉมศรี
คำทอพ่อมั่งฤาไม่มี จะใคร่ไปอัญชลีพระเจ้า
ตา ถ้าท่านแค้นขัตติรอนพ่อ ลูกรักช่วย
ทูลขอซึ่งโทษา ถึงจะมีวยลงด้วยพระอาญา
แต่พอให้มารดาเจ้าเห็นใจ ฯ ๓๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์เฝ้าเศียรบังคมไหว้
จึงทูลว่าพระอย่าทุกข์ฤไทย เกรงกลัวโผย
โผยพระยามาร ลูกจะทูลเบี่ยงย้ายให้หาย
โกรธ ถึงพ่อต้องโทษก็ไปรคหลาน พ่อ
จะขอไต่อยู่คอาการ เห็นจะคิดสงสารแก่
นิตดา ขอเชิญพระองค์คลาไคล เข้าไปกรุง

๘๐ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

ไกรทวยกับข้า เลือกทูลขอโทษไปวกลก
ยา พระบิดาจะไต่เต้าท้าวทันที ฯ ๖ คำ ฯ
๑ เมื่อนั้น องค์พระไชยเชษฐเรื่องศรี พัง
ลูกทูลความเห็นงามดี สมที่พระไไทยนักรัก
ไทร จะเข้าไปตรงตรงคงพรายแพรง จำ
จะแปลงปลอมองค์ให้ส่งไสย คึกพลาง
เปลื้องเครื่องออกทันที ให้พี่เลี้ยงซ่อนใส่
ย่ามตะพาย พระจึงจัดแจงแปลงองค์
แกลังทรงผ้าตาลัดงาท้าย ห่มแพรพลาง
คำเดินกราย มาชวนพระลูกชายไคลคลา ฯ
๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์เฝ้าศรีหัวเราะว่า
ชะงามพันคิดพระบิดา ชายหน้าชายตาช่นนี้
ว่าพลางทางทรงอาชาไนย ให้เลิกพลกลับ
ไปกรุงศรี พระบิดาเดินหลังวังโยธี กับสี่
พี่เลี้ยงจรวรลี ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๘๑

๑ ครั้นถึงที่ประตูเวียงไชย ลงจาก
มโนไมยผายผัน มายังคมพิตรงค์ทรงธรรม
พลางทูลไปพลันทันที พระเจ้านั่งในทิมวิม
ประศุ อย่าให้ใครรู้ว่าอยู่นี้ ลกยาจะลา
จรวรลี ไปเฝ้าชนนีกัยเจ้าตา ถ้าวินเห็นที่
จะทูลไต่ ถึงค้ำมีค้อย่างไรจะมาหา แล้ว
กำชับนายประศุคอดฉณา กุฬากตาห้าคนไว้
ด้วยกัน ตั้งแล้วยังคมกัมเกษ ลาองค์
พิตรเวตรังสรรค์ รัยเสด็จกลับมาพลัน จร
วรลีไปเฝ้าพระไอยกา ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น ท่านท้าวสิงหพิภษา อัม
องค์พระราชันตีดา ลุบหลังลุยหน้าแล้วเข้าไป
พ้อมาจนเย็นหลงเหลืออยู่ ต่อนกลีชมฤฤ
ต่อไก่ คุมอมแมมแก้มคางข้างกระไร
เออนี้มิไปเที่ยวชอนชก เกือบขมามาบังฤ
ไม่เล่า ให้แม่เขาร้อยมาไลยไล่รุก คา
๖

นั่งคอยเจ้าเฝ้าเป็นทุกข์ กลัวจะล้มลุกเจ็บ
ขี้ขลาดไป ๆ ๒ คำ ๆ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์เวยศร์บังคมไหว
ทูลว่าลูกลาไปเล่นไฟพร ชมนกชมไม้ ออก
เพิลิดเพิลิน น่ารักยิ่งยัถ์สารพัน บ้างชิงกัน
หากินบินเหิน บ้างพาลูกเต็นไต่ราวเคิน
บ้างร้องเกริ่นตามไล่กันไปมา คิดจะตก
ยักขามาเลี้ยงเล่น กลัวจะเป็นเวรกรรมไป
ชาติหน้า ลูกเมียพลัดกันเห็นทันตา เหมือน
คนต้องโทษพาพ่อตาเคือง เข้าไปเห็นเป็นน่า
สงสาร ทรมานทุกข์ตรอมจนผอมเหลือง
ลูกตั้งจิตจะขออยู่เฝ้า แต่เกรง
เคืองเบียดบาปไม่อาจทูล ๑ ๘ คำ ๆ เจริญ

๑ เมื่อนั้น ท้าวสิงหพัราชนเรนทร์สุริย์
ฟังหลานว่ากล่าวเป็นคำมูล ยิ่งเพิ่มภูล
พิศมัยในนาคา สรว่มสอศกอดรักแล้วตรัส

พลาง น้อยๆช่างออเชาะล่อลวงว่า รู้ราว
กับผู้ใหญ่ไว้รักษา ให้พ่อตาจูบน้อยเถิด
กลอยใจ นี้ใครพาสัญญาจะชอกชอนเล่น พ่อ
ไปเห็นคนโทษเข้าที่ไหน มันชกชิงวิ่งราว
เขาควรวไร ฤๅโทษไก่อ่เบียดฉิ่นกินสุรา พ่อ
จะถามไล่ไล่เลี้ยงดู จะรู้หนักเบาที่เจ้าว่า
ถ้าโทษทัณฑ์มันพอจะเมตตา บิคาไม่ขัด
ทัณฑ์ทาน ถึงโกลาไคยไศสุริย์ของพ่อเถ่า ก็
จะให้แก่เจ้าผู้ลูกหลาน แต่พ่อเคียดใหญ่เข้า
ใจการ จะเคียดพ่อให้ผ่านภรรยา ๑ ๑๐ คำ ๆ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์เวยศร์ดำรัสว่า
ทำชะอันถอนหนวกให้พ่อตา พลังสนอง
บัญชาพระยายักษ์ ซึ่งทรงพระเมตตาแก่ข้า
ไว้ จะโปรดให้ครอบครองอาณาจักร ท้าว
ศรีสุทโธปในพระไทยรัก พระคุณอยู่ลูกหนัก
เท่าฟ้าดิน อันคนต้องโทษที่ข้าขอ เขา

ผิดข้อออกอาประมาทหมิ่น เป็นคนโหดโหด
ไว้ใจมิพ โทษถึงสิ้นชีวิตนบวรไลย เคียว
นักลัษฏีว่าชั่วช้า จะมาเฝ้าพระเจ้าตาก
ไม่ได้ อันถิ่นฐานบ้านเมืองเขาอยู่ไกล
มิใช่คนโทษที่เมืองนี้ ความเกรงความกลัว
ตัวเป็นหนู มาปลอมคนปนอยู่ในกรุงศรี
พระองค์จงโปรดปราน ขอประทานชีวิตไว้สัก
ครั้ง ๆ ๓๐ คำ ๆ

๑ เมื่อนั้น ท้าวสิงห์พลากจิตคิดหวัง
ไขว่ห้างเอกเขนกนึ่งฟุ้ง มาขอพ่อตอกระมัง
อ้ายจิงไร มันแน่แล้วสินะชะลูกพ่อ โมโห
แค้นแน่นคอมันไล่ ลูกชนกระต๊อบยาทวาด
ไป คุกไ้ลูกเล็กเต็กน้อย ควรฤมาสาระแน
แก้แทน ูกคิดคิดแล้วก็แค้นแน่นคอหอย
ช่างเคลือบแฝงแต่งล้นมาสำออย ให้งวยง
หลงถ้อยพลอยพยัก ไหนตัวตนคนโทษที่

มิ่งว่า จงเร่งบอกออกมาให้รู้จัก ภูจะผ่า
อกให้ไส้หลัก เคียวเล่นเป็นผกสนุกใจ
ชีษะนารายณ์นี้เบียร์เอ๋ย กระไรเลยลวงตา
ต่อหน้าได้ ใครสั่งสอนมิ่งมาจงว่าไป จะ
ตัดหัวเสียบไว้ตะแลงแกง ๆ ๓๐ คำ ๆ เเรา
๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์นี้เบียร์ไม่บอกแจ้ง
เห็นพ่อตาโกรธหนักพระภักตร์แดง ก็
กรรแสงโคกกาจบัลย์ กอดบาทาไว้พิไร
วอน ประทานโทษโปรดก่อนอย่าหนั้น จะ
เป็นเวรตัว้วยฆ่าฟัน จงอศกลันโทษาเสียเอา
บุญ เขาจะได้ว่าน้ำพระไทยดี ผิดที่
สองที่ไม่เคืองขุน ขอพระพ่อตาจงการุญ
ให้ลูกได้แทนคุณพระบิดา ถ้าแม่นพ่อข้า
กายวายชนม์ ไม่ขออยู่ให้คนเห็นหน้า เขา
จะลวงลูกถูกกล่าวพรา้ ทูลพลางโคกาสอน
ชัก ๆ ๘ คำ ๆ โอ

๑๐ เมื่อนั้น ท้าวสิงห์พร้าวจิตรกิตหน่วง
หนัก ฟังถ้อยคำหลานสงสารนัก พระยา
ยักษัทรคนั่งลงทั้งยืน อัมพลางทางปล่อย
พระนาคา นิ่งเฉยพ้ออาอาอย่าสอน เนตร
จะพลงข้าจงกล้ำกลืน ตาไม่ขี้ขิ้นให้เคือง
ใจ จงผินภักตร์มาตาดูถาม เหตุผลคัน
ความเป็นไฉน ไต่ประสพพบพ้อฤาอย่างไร
ฤว่าใครบอกเล่าเจ้าจึงรู้ ฯ ๖ คำ ฯ

๑๑ เมื่อนั้น พระกุมารอิศโณนเอนอยู่
จะลงคอกระมังซึ่งใจดู เช็ดหน้าหน้าตาแล้ว
พาที หลานยังคิดแคลงจะแก้งล่อ แล้วจะ
มาฆ่าพ้อข้าเป็นผี แม้นงคโทษไปรดประทาน
ชีวิ จึ่งจะทลคตให้แจ้งใจ ฯ ๕ คำ ฯ

๑๒ เมื่อนั้น ท้าวสิงห์บังคึกพิศมัย คำรัส
ตรัสตอบพระหลานไป มาส่งไสยตั้งกระทุ้ง
เห็ดดูเอา อันไอ้ไชยเชษฐเณโก ตาจะคับ

โมโหให้แก่เจ้า ช่างฉลาดนี้กระไรไม่ใจเบา
อย่าพระจงเล่าเถิดนาคา ฯ ๔ คำ ฯ

๑๓ เมื่อนั้น พระนารายณ์เฝ้าครุฑหรรษา
ยังคมก้มกราบกับยาทา จึ่งทูลกิจจาแต่ต้น
ไป เมื่อเข้าหลานลาองค์พระทรงธรรม กับ
เค็กเค็กด้วยกันไปอย่าใหญ่ พยชายห้าคน
คันเค็นไพร เข้ามาใกล้หลานรักแล้วพักทาย
ข้าเดือกฟุ้งมุงแผลงขนุศิลา จะให้สิ้นชีวิต
คงจิตรหมาย ลูกศรหอนรอมากล้วยกลาย
เป็นคอกไม้มากมายหลายพรรณ พระบิดา
มาอุ้มเอาหลานไว้ กอดจวบไล้แล้วรับ
ขวัญ ทั้งเห็นแหวนแม่นย่าเป็นล้ำคัญ จึ่ง
รำพรรณเล่าความแต่ต้นมา ว่าเป็นเคราะห์
เพราะเชือกคนชั่ว อันโทษตัวผิดหนักผิดหนา
ครั้นจะมาเฝ้าพระเจ้าตา ก็กลัวจะโกรธาให้
ฆ่าฟัน เฝ้าขานออกทอดถอนฤไทยชื้อ แต่

๘๘ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

ออกชื่อพ่อตาก็คั่วสั้น ว่าพวกพ้องสรวินัย
พงษ์พันธุ์ ช้วนอยู่ไต้บถมาลัย แม่น้ำกัก
ตายไม่หมายสู้ หลานบุตรพระบิภาน่าสงสาร
ครั้นคิดคิดไปให้รำคาญ ถ้วยพ่อยังร่ำวาน
กับมารดา จงไปรกว่าชนนี้ให้ดีกว่า หลาน
จะช่วยอ้อนวอนให้หนักหนา ให้แม่ก็เสีย
กับพ่อเถิดหนอตา นักตางะไ้สยายใจ ฯ

๓๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ท้าวสิงหพัชรพลสันต์ไม่กลั้น
ไ้ จึ่งตรัสห้ามนักตาท่าว่าไป แม่เขา
ชกใจระคี่วัน อันโทษบิดาไซ้เจ้าไ้ข้อ ตา
จะยกให้พ่อผู้หลานขวัญ แต่ส่วนซึ่งจะให้
กัน ชื่อนั้นมีรู้ที่จระว่าเลย เอออะไรไชยเชษฐ
มันช่างชั่ว เมามัวขับเมียบเลียบเฉยเฉย เกิด
มาเพียงนั้นแล้วมีเคย กระไรเลยเง่าโง่อย่าไม่
นัก ช้างแม่เจ้าเขาแค้นไม่รู้หาย ไ้ไ้

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๘๙

อายไพร่ฟ้าอาณาจักร มันให้เมียบ่มเหงไม่
เกรงภักตร์ หลานรักยังเยาว์ไม่เข้าใจ ถึง
ตาก็คั่นแสนสาหัส นี่หากชกนักตาท่าเจ้าไม่
ไ้ อันจะคิมิก็กันนั้นไ้ กัสกแท้แต่ใจ
ของมารดา นี่พ่อเจ้าเข้ามายังธานี ฤ
คอยฟังร้ายคืออยู่ในป่า ตาจะไ้ครพบเขาเจ้า
พระยา ตักจะว่าประการใด ฯ ๓๗ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์ธิเบศร์เฉลยไข
พระพ่อกับพี่เลี้ยงผู้ร่วมใจ ปลอมเป็นไพร่
ติดตามข้าเข้ามา หลานให้พระบิภรช่อนอยู่
ที่ทิมวิมประเทศข้างน่า ยังเกรงพระราชอาญา
จะให้มาเฝ้าต่อพรั่งนี้ ทลพลางทางประนค
ยทบงษ์ ลางค์ไ้โยกาเรองศรี พระ
เลี้ยงวัยเสด็จจรลี ไปปราสาทมณที่สำนัก ฯ

๖ คำ ฯ เสมอ

๑ บัคนั้น วิพารัสแสนรู้แสนหลัก แอบ
 มานั่งฟังความที่ถามซัก แจ้งประจักษ์วิบวัน
 เติมน้ำมันมา ฯ ๒ คำ ฯ
 ลำสินวล ที่นี้สมคิดแล้วอ๊้อมแมวเอ๋ย จะเยาะเย้ย
 ถากถางให้หนักหนา ให้คุ้มค่าแค้นแทน
 น้ำตา จะต้องตีต้องตักก็ไม่คิด เติมน้ำมัน
 เช่นเขี้ยวเคี้ยวฟัน กุจะร่ำว่าพรรณให้เจ็บจิตร
 ทำชะงัดแลเลื่องเฟื่องพิศ แต่งจิตหยาบหยิ่ง
 ตรงมา ฯ ๔ คำ ฯ สิ้นวล
 ๑ ครั้นถึงแถวทมิฬประทุ แกล้งหยด
 อยู่คคนทั้งซ้ายขวา พอแลสยพยภักตร์พระ
 ราชา นางวิพารัสห้วงองุ่น แล้วทำเสียง
 แห้งแหบแสบคอ พดพ้อเปรียบเปรยเย้ย
 หยัน นัฏฐามินทร์ขันธ์เหม็นคั ไอ้ยไม่ทัน
 เห็นเลยประหลาดนัก แต่แรกคิดว่าใครหา
 ไหนหนอ เธอมีรู้หม่อมพ่อเจ้าท่อนลัก ขำ

แปลกหน้าไปไม่ได้ตก ยังมีคณมนวันกมา
 ทำไม อันผู้หญิงสิงห์พคนแสนร้าย มา
 ตีตามความอายไปเสียไหน ฤาเอาอาย
 ขายฝากไว้กับใคร จึงอุส่าห์มาไต่จะใครรู้ ฯ
 ๘ คำ ฯ เจริญ
 ๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐาตั้งฟังนั่งไข
 แลดูพลึงกต่างค พระออกสลับนั่งอยู่ในใจ
 เพราะกหลงกลอีกคนพาล เก็บขวานจึงกล้า
 มาว่าไต่ จะชำระอธิศรก็ผิดไป ภวไฉน
 คิดพลางทางบัญชา อนิจาณวิพารัสเอ๋ย
 มาเยาะเย้ยตักพ้อพ้อหนักหนา โทษผิดจึง
 ตีตามมา เพราะชั่วช้าเหลือใจในวันนั้น
 พเลญให้เคลิ้มคลุ้มกลุ้มจิตร โมโหมีคมีค
 ไม่ออกคถัน ถึงว่าไปอื่นอันสักหมื่นพัน คัว
 ชั่วทั้งนั้นจะโทษใคร จึงตามมาอนง้อ
 ขอมมา จะทิ้งขว้างร้างหย่านนั้นหาไม่ แม่น

นางแค้นขัณฑ์คทาไลาย จะสู้ตายไม่ไปเมือง
heimant ๖ ๓๐ คำ ๖

๑ บัดนั้น วิฬารคืบมือแล้วเหยียบย่ำ ชะ
ข้างด้อมตัวช้วนนั้น จะมาละโทษทัณฑ์
เมื่อวันนั้น ในเคชะท่านพระพลึงช่วย ถ้า
หาไม่ก็จะม้วยเป็นผี หม่อมเมียจะเกษม
เปรมปรีดิ์ จะนั่งล้อมสามี่เป็นวงกง กว่า
จะคิดคืนหลังถึงแม่ลูก พอกระคุณเลื่อยค
จนเป็นผง นี่หากว่าวิฬารพาคนตง จึงได้
พบสยงองค์เจ้าท่อนไม้ แต่เจ้าชายเพียงนี้
แล้วมิลา ยังจะมาลอบย่นวลชวนไปใหม่
สยงเสียแล้วคะขัณฑ์ไป เขาไม่ขอพอใจ
เห็นheimant ๖ ๘ คำ ๖

๑ วิเอยวิฬาร ชะช่างพูดจาคนสัน ทั้ง
สยงก็สยงทั้งทั้งครัน เชิงชันแสนองกระบอน
กระบัง แต่เป็นแมวแล้วยังฟังเป็นกรับ

เป็นมนุษย์ก็จะนับว่าคนหนึ่ง ทั้งเห็นแนม
แหลมหลักฤกษ์ ทั้งยังย่นลักทำเป็น
เสียตายหนอนางเป็นวิฬาร การหัวใจไม่ตรี
จึงไม่เห็น ที่พลอยได้ลำยากยากเย็น ถ้า
มันเป็นผู้คนจะถึงใจ บัญคุณเจ้ามีกับลูก
เมีย เป็นคนแล้วหาเสียเจ้าใดไม่ ถ้ายัง
มีชีวิตด้วยกันไป เจ้าจะได้คู่พวกอียุง ๖
๘ คำ ๖

๑ นำเอยนำหรรษา ข้ามิใช่บ้ายอออย่าเลิม
ส่ง ถึงเป็นสัตว์เดียรฉานก็พานตรง ไม่รัก
คยคนหลงเหมายว คิดมานำชายชายมทะเล
แต่เขายกเชื่อว่าเมียชั่ว นางเหล่านั้นทั้งรัก
ทั้งกลัว ควรเป็นเมียเป็นผัวทั้งเจ็ดนาง ที่
จริงเล่าถึงเขาจะยบง แม้นไม่หลงก็จะ
ส่งไสยบ้าง นี่มีคมนกระไรไม่รุ่งราง ช่าง
เชื่อว่าลูกนางเป็นท่อนไม้ แต่เด็กเด็ก

๘๔ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

กระวีวิคพิณจู ก็ระว้ออยู่สิ้นว่าทำไ้ เมื่อ
เห็นเป็นจริงแล้วก็แล้วไป แยกหน้ามาไ้ที่
เพิงพล ถ้าเป็นใจเฒ่าแล้วสู้ตาย ไม่
อยากง้อชอกรายเมืองสิงห์พิ จะมอดม้วย
ด้วยโฉมนางเจ็ดคน กว่ากระตูกจะยื่นเป็น
ผดคลี ฯ ๓๐ คำ ฯ

๑ แสนเฮยแสนริ้ ทั้งขู่ทั้งเคียดทั้งเลียดลี
ลีทวิจัสสรวัดจะรู้ที่ ปญญา มีเกล้าคล่อง
ก็ตรองดู ข้าทำชั่วไม่กลัวจะมีภัยมิด กล้า
เอาชีวิตเข้ามาสู้ จนเป็นไพร่อาไ้ครยนาย
ประต จะว่าซึ่งโฉมตรัสวิญชา ถ้าจะว่ารัก
หากมีกรรม ก็เร่งรำพึงก่อนจึงค่อนว่า ข้า
รับแพ้เจ้าแล้วนางวิพาร์ เจ้าว่าไปเกิดไม่
เถียงเลย ฯ ๖ คำ ฯ

๑ น้าเฮยนำอศุ ช่างดีจริงนึ่งสู้ดูตาเฉย
ทรหคอกทนเป็นคนเคย นินาเอี้ยหลงไหล

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๘๕

แล้วย้ายพลอย จะว่าไปก็เห็นอยเมื่อยลูก
คาง ถึงถากถางอย่างไรไม่ราถอย จะ
กลับไปในวังนึ่งคอบ เขาระนายเล่นสักหน้อย
หนึ่งเกิดรา ชอกรายลาผ้าเท้าท่านทั้งสี่
ซึ่งมีพระคุณแก่เจ้าข้า แม้นชีวิตยังไม่
มรณา จะอสร้าห์แทนคุณท่านคนตรง ทำ
เสแสร้งปากว่าตาขจ้น แสนงอนแต่งจิต
หยาบหย่ง คั้นเข้าในวังตั้งจำนง ไปปราสาท
โฉมของวิญชา ฯ ๘ คำ ฯ ชบ

๑ เมื่อ นั้น พระไชยเชษฐคิกถึงโอรสา ล้ม
พ้อเสียดแล้วฤแก้วตา จนสิ้นแสงสนทยาไม่
เยียมมดู โอ้ว่าวิญชาผู้เพอนยาก พัสแสน
ลำบากเข้ามาอยู่ อนาถนอนในทมิฬมิมประต
ล้าแพนชาดลาคบกับเสือเคย พัสเลียงช่วยขัด
จิตที่นอน ทอดท่อนไม่ว่างต่างเขนย ผัวเอน
ลงมิไ้ใครจะไ้ไ้เลย นินาเอี้ยเคยคุชมาทุกซ์

๔๖ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

ทน แม่นเจ้าคักไม้ตรีพีเสียแล้ว จะลาแก้ว
ตาตายในสิงห์พ แต่ตัวก็คราวอวธร้อนรน
จนสรีบนเรือรางสว่างฟ้า ฯ ๘ คำ ฯ ตระ
ลัมพิตชายเขา ^{๑๕}เมื่อนั้น พระนารายณ์ขีเบศร์โอรสา
ครนพันทนจากนิทรา เร่งฉวิลจินดาถึงบิทร
จึงโลงสรงทรงเครื่องเรืองศรี ไม่ขึ้นเฝ้า
ชนนี้เหมือนแต่ก่อน เต็กเต็กโคยเสด็จบทธ
ไปประคตพระนครทันใด ฯ ๔ คำ ฯ เชิด
^{๑๖}ครั้นถึงสมเด็จเจ้าพระบิตเรศ กัมภ
ยังคมประนมไหว แล้วว่าลูกไปเฝ้าท้าวไท
ทูลขอโทษไภยพระบิตรงค์ ไอยกากรวโกรช
โกรธา ว่าจะฆ่าให้ม้วยเป็นผผผ ผมส
พี่เลี้ยงว่าชอตรง ขของค์ชนนี้รอกชีว่า พ่อ
ตากกรวราศควาตเสียง แต่ละคำสำเนียง
กึ่งฟ้าผ่า ลูกกลัวตัวสั่นตั้งตีปลา โศกา
กลิ้งเกลือกเลือกไป ไอยกามีจิตโรคีตสงสาร

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๔๗

จึงพลอยข้าว่าหลานอย่าร้องไห้ ให้บอกบิดา
คลาไคล ไปเฝ้าท้าวไทไอยกา ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐเชยชมโอรสา
จับกอกกลูกแก้วแล้วบัญชา ดวงตาของพ่อ
เพื่อนชีวิตร เจ้าเมตตาศิคาต่อผผผ
เลื่อมคล้ายวายทุกข้อออกไปหนัก พ่อยังพรัน
แต่จะเข้าเฝ้าชิต จวนตัวกลัวฤทธิพระยา
ยักษ์ ตรัสสั่งพี่เลี้ยงแล้วคลาไคล รื้ออ
ท้อใจหน่วงหนัก ขวดยศยศกกรพระลูกรัก
กลืนน้ำหักใจจริง ฯ ๖ คำ ฯ เพลง

๑ ครั้นถึงปราสาทราชวัง ถวิลหวังสวัญชา
मारศรี ดูไหนไม่เห็นนางเทวี ภูมิสร้อยเครว
ไปเฝ้าพลัน ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น ฝ่ายฝูงสุรางค์นางสาวสวรรค์
แน่นนังคังคับนัพนัพนั ทรรกเสียดเบียดกัน
มาคอยดู ครั้นเห็นพระไชยเชษฐเสด็จมา
๗

กัลยาณบทยแล้วหมอบอยู่ ลึกเพื่อน
เตือนพิศพระโสมทร ต่างเห็นจิตผิด
ทำนอง บ้างว่าแต่ก่อนร้อนอะไร ทรวง
ทรวงไหนไม่ยกพร่อง ผิวเนื้อเรอเรอ
เหลือองเป็นทอง เคี้ยวหมอมัวคล้ำคำไป
บ้างว่าข้าเห็นไม่เป็นสุข ผลกระทบทกซ์ตรอม
ผอมผัว พลัดพรากจากเมียเสียน้ำใจ พระ
จิตผิดไปทุกสิ่งอัน บ้างว่าเธอทำชั่วกลัวพ่อ
ตา ไม่แกล้งว่าเกินกว่าจนเท่าสิ้น ต่างคน
ต่างพูดกับเพื่อนกัน เสียงกระซิบสนั่นปราสาท
ไชย ฯ ๓๐ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น สวิญชาไต่ยืนยั้งสงไสย แะ
เสียงสาวสวรรค์ด้วยอันใด จึงแย้มแกลแล
ไปมิได้ช้า นางเห็นพระราชสามี รุ่งลุก
จรลีมาตรงหน้า ให้ส่งสารสมเพชเวทนา
กัลยาโคกคัลย์ตันใจ แล้วแอบยานัญชร

ซ่อนภักตร์ นงลักษณ์บังคมประนมไหว้
พลาญพิณพิศดูพระภวไณย ผิวภักตร์หมอง
ไหม้โรยรา โอ้อวนินจาเจ้าประคุณ ยัง
การุญรักเมียอยู่หนักหนา อส้าสัพพะพยายาม
ตามมา ทนทกซ์เวทนาล้างเพียงนี้ พระบิดา
กลัวโกรธคาดโทษทัณฑ์ พ่อไม่กลัวชั่ววันจะ
เป็นผี เมื่อคิดมากก็น่าปรานี ครั้นคิดไป
อีกทีก็ส่าใจ เป็นไรเล่าไม่เฝ้าอยู่ไชยโสม
เจ็ดนางช่างประโลมพิศมัย กับเรานี้ไม่มี
อาลัย ทำไรร้อยดลยทบทวน กิตรักคิด
แค้นแน่นอวรา กัลยาโคกสรวลละห้อยหวน
หับัญชรทอดถอนฤไทยครวญ กรรแสง
คัลย์รณญจนบ้วนใจ ฯ ๓๑ คำ ฯ โศก

๑ บัดนั้น วิฬาร์แอบม่านทองสองไข
แกล้งเยยมย่นย่นหน้าออกไป ทำใส่ไคล้
พุดจาข้ากลางแกลง ปลาดใจเป็นไรหนอ

๓๐๐ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

หม่อมแม่ เยี่ยมแกลแปรผันแล้วกรแสง
นำใจหายจนสายพระเนตรแดง ฤๅผิงแกล้ง
แสรังปลิวมาเข้าตา เทียมมองย่องยื่นยื่นคอ
อะไรหนอปลาดหนักหนา โอ้อ้อพ่อเจ้าท่อน
ไม่มา กระนั้นฤๅมีน้ำรำไร แล้วถามว่า
ไคกาด้วยคิดแค้น ฤๅร้องไห้ด้วยแสน
พิศมัย เมื่อกระนั้นจะคิดประการใด คง
ใจแม่มาถึงธานี ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น สวิญชาฟังว่าน่ายักสิ นาง
เคืองขัดขวยพจน์นี้ วิพารุสลับเลียงเมียง
มอง นางทำปากหยิบหยิบกระซิบคำ น้เนื้อ
ว่าอ้อแมวมันของทอง เพราะว่าไค้ถาดเงิน
ถาดทอง ทำแก้ตัวหวัพองมาพุดจา กุจะ
รักจะแค้นจะร้องไห้ ก็กลการอะไรมาสอนว่า
มึงนั้นคแต่ชั้นหลังคา กบิลักกีนปลาในครว
ไฟ ฯ ๖ คำ ฯ

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๓๐๓

๑ บัดนั้น วิพารุกล่าวแกล้งแกลงไซ ที่
การลักลักปลาไม่พอใจ ชั้นหลังคาของใคร
ก็ไม่เป็น ข้าดีแต่คอยครู้เท่าคน ใคร
แต่งกลอย่างใดในจะเห็น ยิ่งไม่บอกอ้อแมว
แล้วซ่อนเร้น จะค้นค้นกลั่นให้เห็นใจ ทอ
พลางวิ่งออกนอกซาลา ทำร้องว่าใครนั้นมา
แต่ไหน น้ออหม่อมพ่อเจ้าท่อนไม่ มาพระ
อะไรที่ในวัง ข้าคิดเมื่อแรกก็แปลกหน้า
เห็นงองามลงกว่าหนหลัง อนิจาวิ่งมาแต่
ลำพัง ละเมียดไว้วังให้ว่างเชย ฯ ๘ คำ ฯ
เจรจา

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐเมตเมินเคินเฉย
ไม่ตอบวาจาวิพารุเลย มั่นเวยะเย้ยอศุสก็ส
ทน ทำสงบแสงยมเจียมตัว ด้วยกลัวอาญา
ท้าวสิงหพิ หยคหยคดียังยั้งระวังตน ปาก
บ่นภาวนาทุกหายใจ ได้ยินท้าวคำรัสตรัส

เสียงดัง ก็ตกใจลงนั่งบังคมไหว้ พระ
กุมารยุตกรบิคาไว้ นักรายใครกลางถนน
หนทาง ครั้นคิดมาได้ให้ยอท้อ จึงว่าพ่อ
กลัวเหลือยิ่งเลื้อสาบ ยดมือลุกไว้ ไม่ละ
วาง ให้พี่เลี้ยงเคียงข้างจรลี ฯ ๘ คำ ฯ
เพลง

๑ เมื่อ นั้น ท่านท้าวสิงหพัชร์ สติยศ
เห็นอแท่นรัตนบุรี พรั่งพร้อมนารีกำนัลใน
คอบของคหสถานน้อยเสนาหา จะชักนำบิดาเข้า
มาไหว้ แกล้งส่งสรเลียงสนั่นไป ภูวไนย
ทำดังบังภักตร์ ฯ ๔ คำ ฯ

๑ ภาย เหยยเหยยกำนัลขันที ออกไปสั่งเสนม
คักคิ ให้ตำรวจตรวจเตรียมจงพร้อมพรัก ก
จะชักใช้ถามความผิดเมีย ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อ นั้น พระไชยเชษฐาตกประหม่าหน้า
เสีย ความกลัวพ่อตาแข่งชาเพลิง บินเอย

หฟั้งระวังไภย แต่ขยิบลิบล้ออยู่ช้านาน ทัว
สนั่นท่านเหงอกาฟไพล เอาคุณพระเป็นที่
พึ่งตั้งเข้าไว้ ออกสั่นหวนไหวอยู่ทุกทัก ฯ

๔ คำ ฯ เพลง โอค
๑ เมื่อ นั้น ท้าวสิงหพัชร์สถอกขันนกกก
ควยตระบองร้องเหว่ยอ้ายทรลักษณ์ กจะหัก
คอกินให้สิ้นเนื้อ เอออะไรไม่พอทพอทาง
มึงช่างชั่วชาติประหลาดเหลือ ไม่รู้เท่าผู้หญิง
ริงเรือ ชานชมงมเชื่อนางเมียงาม ลูกก
ลวิญชานันไซ้ มินผิตขออะไรเข้าขอดาม
จะให้มาให้แก่งแก่งไล่ความ หยาบหยาม
ข่มเหงไม่เกรงเรา ขยิบไล่ไล่เสียว่าเมียชั่ว
มดหัวตามมาทำไมเล่า ช่างกระไรทำได้ก็
ทำเอา จองหองเปล่าเปล่าเจ้าพระยา มึง
เยอหยิ่งหาญอีกคึกขัน วิฬาร์มันบอกเล่าก

๓๐๔ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

หนักหนา ชะเจ้าคนก็มีฤทธา จะสู้กับพ่อ
ตากี่มาซี ฯ ๓๐ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อ่นั้น พระไชยเชษฐตัวสิ้นสิ้นสติ
ก้มหน้าภาวนานั่งนิ่งมี มิได้ปรีปากทูลขอ
โทษทัณฑ์ เห็นขุนมารโกรธาเข้ามาใกล้
สตัดังโคกโลกไปใจพรันพรัน จวนตัวกลัว
พ่อตาจะฆ่าฟัน กอดลูกพลันไม่วางเลย ฯ

๕ คำ ฯ

๑ เมื่อ่นั้น ท้าวสิงห์พิทักษ์กระซู่เขย เป็น
ไรรู้ก้มหน้านิ่งเฉยเมย ไม่เงยหน้าตาขึ้น
ว่ากัน เร่งบอกออกมาอย่างนิ่งอยู่ ข้อผิด
ลูกกอย่างไรรู้ ฤชชัวจับได้ไล่ทัน ว่า
กันเสียสละเองอย่าเกรงใจ ทำเล่นแต่ตาม
อำเภอเจ้า เหมือนลูกเต้าพ่อแม่หามิไม่
เสียแรงเราออกปากฝากฝังไป จะโกรธขง
ถึงกระไรก็นานาน อยู่ด้วยกันกันหม้อไม่

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๓๐๕

ทันคำ ฤมาทำเงินลูกสนุกจ้าน จะใคร่
ทองสองศอกให้ออกกลาน จะว่าชานอย่าง
ไรก็ว่ามา ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อ่นั้น พระไชยเชษฐบังคมก้มหน้า
ความกลัวตัวเป็นเป็นเห็นยชา จะรับผิดชอบ
ให้คว่ำใจ เหยื่อไหลอาบหน้าเอาผ้าซับ
แต่เวียนกรายเวียนกลับไม่ยได้ คอแห้ง
ล้าลึกกระอักกระอไอ แสงใจพิศทูลขอโทษ
ทัณฑ์ ลูกเบาจิตรผิดหนักผิดหนา อันที่
ข้อโทษมาถึงอาตมย์ จงโปรดเพียงตีคำอย่า
ฆ่าฟัน ไม่คุมแค้นแม่นมั่นได้เป็นพระ ทูล
พลาทางว่ากับลูกตัว ทูลหัวช่วยพ่อมั่ง
ลีหนะ นิ่งเสียได้ไม่เอาเป็นพระ เห็นพ่อ
จะบรรลือในวันนี ฯ ๔ คำ ฯ โอค

๑ เมื่อ่นั้น พระนารายณ์นิเบศร์ก็หมองศรี
ทูลไอยกาพลาทางไค้ก็ จงปรานีพ่อข้าอย่า

๓๐๖ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

ขุนัก พรันตัวกลัวตาจะลองเล่น หัวอก
เตนทักทักตักตัก จะพิศพลถ้อยคำละล้า
ละลัก แต่กั๊กกั๊กไตร่ถามตาแดง อัน
โทษทัณฑ์นั้นพ่อกรัณนิศ ด้วยเคล็ดมิจิตรเขา
ไปมิได้แจ้ง ออกโมโหหันขุนไต้บุญแรง
อย่าก่อนนาคอแงงแกล้งคำทอ ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ท้าวสิงห์ผืนผืนกลิ่นหัวว้อ
นั่งลงแล้วมีบัญชาลือ ลูกพ่อคนนั้นมันก็จริง
รับเป็นคังนำเข้ามาแก่ เฝ้าแต่ล้าออยอ้อย
อึ้ง อันพ่อของนาคาคาซังซิง ชอบแต่ลอง
ให้กลิ้งมันหยิ่งคี่ เออออะไรไม่คิดถึงตัวตน
ไ้ร้อค้อยเป็นคนเพราะใครนึ พ่อเจ้าเขา
เลียงญาชนนี้ ช่างไม่มีเจียแค้นแทนแม่เลย
ถ้าพี่เลี้ยงทั้งสี่มันมีช่วย ทั้งแม่ลูกก็จะม้วย
เสียแล้วเหว่ย จะส่งท่อนไม้มาให้ดาเซย
ที่ไหนเลยจะได้จ้อขอพ่อไว้ ขอบใจพี่เลี้ยง

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๓๐๗

หนักหนา บัญคุณมันหาที่สุดไม่ ว่าพลาง
ทางผินภักตร์ไป ปราไสพี่เลี้ยงทั้งสี่คน
สรวินชามายกความชอบเจ้า เองเห็นแก่ตา
เก๋าสังหฬ ช่วยลูกเราไว้ไม่วายชนม์ บุญ
คุณเป็นพันคนนา กุตั้งใจจิตแรงเข้าของ
จะสนองคุณเจ้าให้หนักหนา สมเป็นผู้ใหญ่
ไว้มัญญา ไม่หัลหลับตาไปตามนาย ฯ

๑๔ คำ ฯ เสร็จ
๑ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงพิศพลชัยขยาย
ซึ่งทรงพระเมตตาเข้ามามากมาย พระคุณคล้าย
ชนกชนนี อันพระไชยเชษฐสรวินชั ไซ้จะ
ไม่เกรงองค์ท้าวยักษี ซึ่งโคเคืองบาทาผ้าสุล
โทษผิดครั้นเป็นล้นพ้น ราชูเข้าเสาร้แทรก
ชันษา ประจวบเป็นเวรออกศล พระคลัง
คลังมกลุมจิตรด้วยฤทธิมนต์ ึ่งงวียงงหลง
กลอคนเท็จ ไม่เข้าพลันครั้นคิดขึ้นมาได้ ก็

๑๐๘ บทละครเรื่องไชยเชษฐา

โศกาเพียงใจจะขาดเค็ด ลับกบ่าฝาดง
 ลอกเล็ก เสร้เตรีจมาตามนางเทว ^{ขี้}แม่น
 พระองค์มีทรงพระเมตตา ทั้งเข้าข้าไม่คืน
 ไปกรุงศรี เห็นจะพากันตายวายชีวิ ที่ผิด
 พลงทั้งนี้ได้ โปรดปราน ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ท้าวสิงหพันธ์นั่งฟังว่าขาน
 ค่อยคลายหายเหือกเหือกคาล มิได้มีพจมาน
 ประการใด ผินภักตร์ไปตรัสกับนัคตา อัน
 โทษพ่อนั้นตาจะยกให้ แต่ตัดขาดกับมันจน
 บรรลัย จะกรวบน้ำเสียไม่ขอพบเลย ถึง
 แผลทองหุ้มตัวมายยับย ก็ไม่ปรารถนาว่า
 ลูกเขย อย่าไปมาหากันฉันคั่นเคย ใคร
 เกินเลยเถิดนะไม่ละกัน นัคตาจะรักอยู่ข้าง
 ไหน จงว่าแต่จริงใจอย่าเคียดฉัน จะอยู่
 ด้วยชนนี้ของเจ้านั้น ฤจะไปหมั่นตักกับ
 ยิดา ฯ ๘ คำ ฯ

บทละครเรื่องไชยเชษฐา ๑๐๙

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์เฝ้าคร่ำไถ่ฟังว่า
 กัมเกล้าทูลสนองพระบัญชา ซึ่งโปรดมา
 ข้ายังไม่ชอบใจ ที่จริงจิตรรักตานั้นเหลือแหล่
 รักพ่อรักแม่เท่าพ่อมใหญ่ จะไปกับยิดาก
 อาลัย ด้วยรักใคร่ไยถากกับมารดา แต่
 ที่จริงในจิตรข้าคิดนั้น จะใคร่ให้ดักกันเหมือน
 แต่ก่อน แม้นสมดังปรารถนาว่าวอน จะสิ้น
 ทุกขสันรอนสำราญใจ ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ท้าวสิงหพัศรวลสันต์ไม่กลั้นไต่
 แกล้งตรัสว่าน่าตื่นกระไร ช่างแก่ไขพด
 เลียบเปรียบเปรย เจ้าจะให้ชานคด้วยพ่อ
 เช่นนั้นพอรู้เท่าเจ้าคอกเหวอ อันความแค้น
 ของตาอย่าว่าเลย ไม่เลี้ยงเป็นลูกเขยค
 บรรลัย แต่ข้างนางแม่ของเจ้านี้ จะค
 ด้วยพ่อเข้าหอใหม่ ฤจะมีดักก็ตามใจ กำณ
 ในไปหามายคั่น ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น นางกำนัลรับสั่งไล่เกยี้ ถวาย
บังคมคลอัญชลี ไปปราสาทเทวีสวิญษา ฯ
๒ คำ ฯ ชย

๑ ครั้นถึงจึงทูลนางโหมยง ว่าพระปิตุรงค์
ให้หา เชิญเสด็จรีบไปอย่าได้ช้า แล้วแจ้ง
กิจาสารพัน ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น สวิญษารัณจิตระคิดพรั่น ชัก
ใช้ไต่ถามนางกำนัล ครั้นแจ้งความสำคัญ
ก็คลายใจ มาสระสรงทรงเครื่องสคนธา
นุ่งผ้ายกแย่งระกำใหม่ ห่มริ้วทองระยิบยับ
ใน แล้วทรมไวยเสด็จจรวัด ฯ ๔ คำ ฯ
เพลง

๑ ครั้นถึงมณฑลเขยรรพ่ายักษ์ เห็นพระ
สามี่หมอบอยู่นั้น คุณิครุชชยผอมลงไปครั้น
สารพัดผิวพรรณก็หมองมัว ชรอยพระคิด
ถึงน้องรัก จึงโคกนกกินก่น่าสงสารผิว ครั้น

เห็นพ่อแลดูก็รักกมลว ทำแกตัวคมค้อนให้
สามี่ คลานเข้าไปวันทาพระยายักษ์ แล้ว
นั่งลักษณะไหวพริบเลียงทั้งสี่ มิได้พูดจาพาที่
เทวีนั่งก็รักกมลว ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ท่านท้าวสิงหพิชัยฯ แกล้ง
ชำเลื่องแลดูสวิญษา เห็นท่วงทีกริยามันตึง
จะโกรธผู้จริงจึงกระมังหนอ ฤกแล้วพ่อจะ
ว่าทำหน้ายัง ลูกเราความคึกคึกกุกขิง ไม่รู้
ถึงเล่ห์กลเป็นจนใจ ฯ ๔ คำ ฯ

๑ จึงว่าแม่แม่เจ้านารายณ์วิเศษ ไชยเชษฐ
ผู้เจ้าเขาคิดได้ มางอนร้องขอด้วยทรมไวย
เจ้าจะว่าอย่างไรณลกรัก ถึงจะตักกันใช้พ่อ
ไม่ห้าม จะมีก็ทำตามไม่หาญหัก เมื่อครั้ง
ก่อนพ่อคิดผินนัก ไม่หน่วงหนักให้ไปเพราะ
ใจเขา ประเดี๋ยวนี้เขามาหาสุ ก็เป็นต้น
บนตรอยอยู่ลูกเจ้า ไปพูดจาสามเลเทเมา

๑๑๒ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

แล้วพาเขาเข้ามาว่าวิงวอน พ่อจึงให้หาเจ้า
เพราะเท่านั้น เทวซึ่งจิตรคึกคักก่อน เขาก็ได้
มาของอังนอน จะผันผ่อนอย่างไรก็ตามที่ ฯ
๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น สวิญชาสเทินเนินหน้าหิน ใน
จิตรคึกคักพระสามี ครั้นจะทิ้งง่ายง่ายก็อาบใจ
จึงทูลสนองพระบัญชา อันความแค้นของข้า
เล็ดตกไพล เขาว่าลูกเต้าเป็นท่อนไม้ ขยับไล่
ไล่หัวเสียจากเมือง ได้ขยับอาบชายภักตร์
หนักหนา ไฟฟ้าระบือฤาเลื่อง ท่านเชื่อเมีย
สาวพิศเฝ้าซัดเคื่อง จะรื้อเรื่องราวไปทำไม
ว่าพลางทางเรียกลูกชาย เจ้านารายณ์ธิเบศร์
มาเสียนี่ เอออะไรกันหน้าทั้งตาบี้ จะใคร่ทำให้
ยิบลงกับมือ ช่างโง่งมซมซานหาญสู้ก ยัง
จะรู้สำนึกมันงแล้วฤา ให้เรียกกร้องสองรื้อสาม

บทละครเรื่องไชยเชษฐ

๑๑๓

หรือ คุณเกิดก่อนกระไรยังไม่มา ฯ ๑๐ คำ ฯ
เจรจา

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์ธิเบศร์โอรสา นิ่ง
เสียมิได้ไคลคลา วันทาแล้วทลไปทันที่
ลูกแข่งขันพามาประทานโทษ พระแม่จง
โปรดเกย จะขอทูลความทุกข์ของลูกน ถึง
จะทบทจะดีจะสู้ทน ออกใครจะเหมือนอกข้า
ได้ขยับอาบไฟฟ้าทกแห่งหน กำเนิดเกิดมา
ไม่เทียมคน เพราะพ่อแม่หมองหม่นน้ำใจกัน
อันบิดาพิศพลั้งแต่ครั้งก่อน อล้าห่มางอังนอน
ได้ผ่อนผัน ถ้าที่หลังยังมีคตนั้น จะให้คำ
ตรึงไม่ฉันทา จงคไทยพระพ่อเสียดลักหน
ให้ทานขาดคาคบนไว้หนักหนา เหมือนเมตตา
ปรานี่แก่ลูกยา คีต้วยบิดาเกิดมารดร เฝ้า
พิรุณไฟไรไม่เงินชวย พระไชยเชษฐช่วยกระซิบ

สอน ทูลพลางทางแกลังกรรแสงวอน สอน
อ้อนรำไรไปมา ฯ ๑๒ คำ ฯ โอค

๑ เมื่อนั้น นางโคมยงสงสารโอรสา แต่
มานะสัตรีมีมารยา ทำโมโหโกรธาแล้วว่าไป
สัตรีก็เสียแรงเลี้ยง มาบ้ายเบี่ยงพาที่เช่นนั้น
ไค ไม่รำพึงถึงตัวเป็นเพื่อนไม้มิ เขาสิรัก
ใคร่เจ้าอยู่นัก แค้นใจใครหนอช่างชักพา
จึงท้านหน้าท้านตาไปรู้จัก แค้นเชอลินลม
ไปสมรัก ทำซึกซึกพุดจามันน่าตี อันคน
โลกเช่นนั้นแล้วลกเอ๋ย อย่าว่าเลยถึงตายไม่
คู่ อีกร้อยชาติก็ไม่ว่าจนาดี อย่าเข้า
กวนใจมิใช่การ ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์ชยเบศร์จึงว่าขาน
แม่นพระชนนีมิโปรดปราน ลูกจะม้วยชนมาน
เสียมั่นคง ไม่ควรจะหยาบยกเอาชนว่า ด้วย
พ่อข้าเคลิ้มไปจึงไหลหลง ความรักน้อยๆ

เพราะช่อตรง สับกบ่าฝาคงมาติดตาม ถึง
พ่อผิดคิมังฟังลูกเถิด อย่าประเจิดเชิดช่อ
ให้คนหยาม ไม่สงสารลูกเท่าเฝ้าถือความ
จะขอลาตายตามพระพ่อไป ทูลพลางทาง
ทรงโคก้า พระเจ้าตากกระไรเลยช่างเฉยไค
เอนคด้วยช่วยว่าย่างเป็นไร พลังกรรแสง
ให้วังวอน ฯ ๙ คำ ฯ โอค เจริญ

๑ เมื่อนั้น ท้าวสิงหฬมีฤทธิ์ผืนผ่น เห็น
หลานน้อยสรว้อยเคราเฝ้าทกช้อน พระทอด
ถอนใจใหญ่ไปมา จึงว่านารายณ์ชยเบศร์เอ๋ย
อย่าร้องไห้ไปเลยฟังคำว่า เมื่อแม่เจ้าเขาไม่
เมตตา มันก็สุดขุญญาอยู่แล้วนะ เจ้ารักพ่อ
ตามแต่จะแก้ไข อ้อนวอนกันไปเถิดสิหนะ ที่
โทษทัณฑ์นั้นตากก็ลละ จะให้รับพระเห็นสัตรี
คำขุญญาหลานยังหาไม่รู้ จะคืบไฟหวล

นั้นยากอยู่ ที่นี้ใครอย่ามากวนกู จะนั่งดู
เล่นตามสบายใจ ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐาทรงทนมั่นใหม่
เห็นพ่อตาว่าเขื่อนแฮไป เมียก็ตัดอาลัย
สิ้นรัก ครั้นจะพูดเล่าโลมนางโฉมยง ก็เกรง
พระบิตรวงศ์ทรงศักดิ์ แต่นั่งทอดถอนใจใหญ่
ฮัก ชลเนตรของภักตร์ภู่ ฝากกระซิบสอน
ลูกให้ปล่อยแม่ พलगแลคเมียเห็นเบือนหนี
พระสันตติสมประดี ก็ชยภักตร์โคกเพียง
ขาดใจ ฯ ๖ คำ ฯ โอค

๑ เมื่อนั้น นวลนางสวัญชาศรีใส เห็นองค์
ภักดาโคกกาไลย ยิ่งเศร้าใจสงสารพระผ่าน
ฟ้า ในอกอัคอันสูกันกลืน แขงขึ้นอารมณ์
กัมหน้า ชลเนตรคลอคลองไยนา ทำเป็น
ผงเข้าตาไม่พาที สุกที่จะกลั้นรณจวนจิตร
ทำม้วนมิดขี้ของที่หมองศรี จึงวันทาลา

องค์อสูรี ไปปราสาทมณมิไค้ข้า ฯ ๖ คำ ฯ
เพลง

๑ เมื่อนั้น ท่านท้าวสิงหพิภษา ทรง
ตรึกนึกในไปมา จะล้างอายชายหน้าให้เป็น
ธรรม์ จำจะทำโกรธขงขังไว้ คุไฟไชยเชษฐ
เขยขวัญ จะมานะกลับคืนไปเหมือนดั่ง ฤาจะ
อยู่รำพรรณพิไรวอน ท้าวแสรงเมินเลี้ยไม่
คุดหน้า ทำยังชาเขยนิ่งฟังหมอน ฝากแต่
ข้าเลื่องเคืองค้อน แล้วยทจรเข้าทบธรรมใน ฯ
๖ คำ ฯ เสมอ

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐาเศร้าสรวอยละห้อย
ให้ ลบหลังลกยาแล้วว่าไป เห็นพ่อจะ
ยรวไลยไม่แคล้ว เมื่องค์พระไอยกาไม่
ปรานี จะทำอย่างไรตักลูกแก้ว แม่เจ้า
เขาก็ตักพ่อขาดแล้ว ไหนจะแคล้วมอคม้วย
ด้วยความรัก ก็จะมีรณาไม่ว่าเล่น ให้

๓๓๘ บทละครเรื่องไชยเชษฐ

มารดาเจ้าเห็นใจประจักษ์ ชาติน่าบุญมาช่วย
นำชัก ขอให้ไต่พยภักตร์ร่วมรักกัน จงบอก
แม้ว่าพ่อชอลา ตายไปคอยทำอยู่เมือง
สวรรค์ ลูกเอ๋ยเป่นกรรมมาตามทัน จอม
ขวัญจำหน้าบิดาไว้ ตรัสพลางทางทรงโคก
ขี้มประหนึ่งชั่วจะตกไผ่ขย ไม่ทันสั่งพี่เลี้ยง
ร่วมใจ ภวไฉนสลบลงทันที ฯ ๓๐ คำ ฯ โอค
ระย เมื่อ่นั้น พระกรมารตกใจร้องไห้มี พระ
พี่เลี้ยงเพียงจะวายชีวิ นวคพินคินคตทัวกายา
พระโอรสวังพลางร้องไห้พลาง พี่นางอยู่งาน
วานช่วยข้า เร็วเร็วเร่งทูลพระเจ้าตา บิดน
บิดาข้าวายปราณ ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อ่นั้น ท้าวสิงห์ไฟไต้พึ่งสำเนียงหลาน
ลูกจากแท่นที่ตะลิตลาน วังสตุคเคื่องอาณ
ออกมาพลัน เห็นลูกเขยซอนซบสลบไสล
ก็ตกใจเรียกหมอปากคอสนั้น ไปหาลูกกูก

บทละครเรื่องไชยเชษฐ ๓๓๙

ก้านัล พลงเข้านคพินสนั่นเนื้อตัว ฯ ๕ คำ ฯ
เจริญ

๑ เมื่อ่นั้น สวิญษาแจ้งเหตุสังเวชน์ วัง
วางตัวสน้อยรวีว คือกชกหวักร้องไห้พลาง
ถึงปราสาทบิดาเห็นสามี ไม่ไหวคิงอินทรีย์
เหมือนผีสา่ง ลืมองค์ลืมอายก้านัลนาง เข้า
นั่งหนุนประณฎางค์ภักดา แล้วเอาสุคนธ์โขม
ชโลมให้ นางรำไรร้องกร้องเป็นหนักหนา
สิ้นอายสิ้นกลัวพระอาญา ออกปากว่าข้าจะค
ค้วยแล้ว ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อ่นั้น องค์พระไชยเชษฐผู้มองแล้ว ค่อย
พ้องคติมเนตรขนแววแวว เห็นลูกแก้ว
กับเมียนั่งโคก พระขึ้นแข่งฤไทยค้ำรงองค์
ถวายลงแทบยาทท้าวขยิกษิ สวิญษานีกอขาย
พระสามี ลูกหนีมานั่งหลังบิดา ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ท่านท้าวสิงหพิภพ เห็น
 ลูกเขยหน้าจ้อยไม่พูดจา ให้มีจิตระเมตตา
 ปรานี จึงตรัสว่าโทษทัณฑ์นั้นไซ้ พ่อก็ไม่
 พอใจจ้ะ แต่อยู่บ่อยครั้งหนึ่งครั้งนี้ จะจัดเสีย
 ให้ดีกว่ากัน ฝ่ายข้างสวัญชาอย่าใจ เขาก็ไม่
 ระวังภัยเกิดขึ้น แต่คิดอับอายชาวเหม็นคั
 ้งผ่อนผันให้คิดลูกรัก จะอยู่ด้วยกันไป
 พ่อไม่ห้าม อย่าให้เมียมีความอับรำลึก
 แม้นเจ้าทำตามจะงามภักตร์ ปรากฏยศศักดิ์
 ทั้งแดนไตร จงให้ไปเชิญสองภรรยา
 มาแต่งการวิวาห์กันเสียใหม่ อันการเมื่อ
 ครั้งหลังนั้นอย่างไร คราวนี้ให้เหมือนครั้ง
 นั้น ล้างอายชายหน้าพ่อตาเสีย ทั้งลูกเมีย
 ไม่มีใครเขยหยัน ให้เสด็จกลับไปยังพลัน
 กำหนดสืบหาวันให้ยกมา ฯ ๑๒ คำ ฯ เสร็จ

๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐรับคำท้าวภักษา
 พลังขม้ายชายคู่สวัญชา เสนหารัณยวง
 บ้วนใจ ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น สวัญชาให้คิดพิศมัย แลสย
 หลบเนตรภูในย อายใจกลัวบังคมลา ฯ
 ๒ คำ ฯ เสร็จ

๑ บัดนั้น วิฬาร์ล้นปากไว้อภัยท่า ครั้น
 เห็นนางเสด็จกลับมา หวั่นว่าแล้วว่าเป็น
 แขนบคาย วันนั้นแลคู่แม่สวัญชา ภักตรา
 ผ่องเหมือนกับเดือนหงาย คราวจะได้ศุขสนก
 สบาย ภาระไรไม่ทักทายอวิฬาร์ คิดข้าง
 เป็นไรเมื่อใดทุกซ์ อิช้ข้าพายกมาในบ่า
 ล้มสิ้นแล้วกระมังแต่หลังมา อนันใจเป็น
 น้าอาย ฯ ๒ คำ ฯ

๑ ไต่โอบไต่พัง นางแค้นคั่งท้าวอิชียหาย
 มิ่งมาพูดแอบเป็นแขนบคาย ภูไม่ตั้ง่าย่าย

อย่าเจรจา พระบิดาจะให้แต่งงานใหม่
 มั่งรุ่มมั่งญาไม่อ้อชาติข้า คือตั้งขันขัตพระธิดา
 จะโกรธขึ้นมาเป็นพันไฟ ทั้งลักเต้ากรองให้
 งองอ จะให้ตีด้วยพองไฟ มั่งอย่ามาเข้า
 ครัวไพร่ กูจะปักหูไว้ไม่ขอฟัง ฯ ๖ คำ ฯ

๑ ไม่เอยไม่แจ้ง ว่าจะแต่งเข้าหอเหมือน
 หนหลัง วิฬารตีใจพันกำลัง แม่ข้าไหว
 วานฟังให้ทุกคน ถึงต้องทุกซบทุกไพร่ได้ความ
 ยาก แต่ได้กินขันหมากเป็นสองหน วันนั้น
 เห็นที่จะชอยกล หนนั้นอนเสียให้พันข้าง
 ไหนดี ฯ ๕ คำ ฯ

๑ อีเอยอีวิฬาร ปากยอนก่อนว่านายคัส
 นางขัตใจฉวยไม้ไล่ตี วิฬารหนีชกซ่อนไป ฯ

๒ คำ ฯ เชิด

